

MŪSŲ

2015 8 (680)

LIETUVOS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ
SAJUNGOS MĖNESINIS ŽURNALAS

žodis

Leidžiamas nuo 1959 m. sausio mėn.

TURINYS

1	A.VALENTA	KAI KALBA KŪNAS
3		SKELBIMAS
4	G.STOŠKUS	VALSTYBĖS PAGALBA ĮSIGYJANT AR IŠSINUOMOJANT BŪSTĄ
7	H.STUKAS	„KREGIS“ - KAUNIEČIŲ VILTIS
9	A.JUCHNA	„LIEPA“ SUKURTA IR PRIIMTA
10	P.ŽIOGAS	UŽ KĄ BARA AKLUOSIUS?
12	V.MIKNIENĖ	EILĖS
14	A.MONKEVIČIUS	SULAUŽYTAS LIKIMAS
16	A.VALENTA	JIE PLAUKIA, JIE PLAUKS!
19	S.MAŽUOLIENĖ	VASARA - NE TIK POILSIO METAS
20	M.BRAZAUSKIS	VIEŠNAGĖ PIETŲ KORĖJOJE
21	H.STUKAS	ANGELĖ DAUJOTIENĖ
23		TRUMPAI
24		TIFLOHUMORAS
III virš.	G.REČIŪNIENĖ	DAILIŲ PLAUKŲ PASLAPTYS
IV virš.	V.GUDONIS	P. LASTMAN. ARKANGELAS RAFAELIS SU TOBIJUMI IR TOBITU

Vyr. redaktorius
VYTAUTAS GENDVILAS –
2163-863

Redakcinė kolegija:
R.BALČIKONIENĖ,
V.DUMBLIAUSKIENĖ,
G.PADRIBONIENĖ,
P.PLIUŠKA,
G.SIDEREVIČIENĖ,
A.VALENTA (pavaduotojas),
V.GENDVILAS (pirmininkas).

Telefonai:
Atsakingoji sekretorė
I.BARADINSKIENĖ
A.VALENTA – 216-34-09
A.MAČIONIENĖ – 2163-863
Elektroninis paštas: mz@lass.lt
Puslapis Internetu:
<http://www.musuzodis.lt>

Redakcijos adresas:
Naugarduko 91, 03160 Vilnius.
Duota rinkti 2015 08 21. SL 222
Pasirašyta spausdinti 2015 08 21.
Formatas 62x92. Popierius ofsetinis
Nr. 1. Ofsetinė spauda. 3,5 sp.l., 0,5
spalv. atsp., 4 l. l. Tiražas 660.
Kaina 0,59 Eur. Rinko ir maketavo
VšĮ „Brailio spauda“. Maketuotojas
Sergejus Mechas. Spausdino akcinė
bendrovė „Spauda“. Laisvės pr. 60,
05120 Vilnius, www.spauda.com.

MŪSŲ ŽODIS is published each
month by the Lithuanian Association
of the Blind and Visually Handi-
capped in Lithuania. Chief editor:
Vytautas Gendvilas. Address of the
editorial office: Naugarduko 91,
03160 Vilnius. Lithuania. Printed by
SPAUDA Press, Laisvės 60, 05120
Vilnius, Lithuania, www.spauda.com.

KAI KALBA KŪNAS

Alvydas VALENTA

Malonumas ar iššūkis

Praėjo aštuoneri metai, kai 2008-ųjų vasarą „Zelvoje“ pirmą kartą buvo surengta stovykla „Kūno kalba - kelias į sėkmę“. Jau stovykloje tiek jos dalyviai, tarp kurių buvo ir šių eilučių autorius, tiek organizatoriai suprato, kad kūno kalba neregiiui yra žemė, kurioje atradimai, nusivylimai ar bent jau nuotykiškai laukia kiekviename žingsnyje, ir kad vienu ne visos savaitės trukmės projektu čia nedaug ką nuveiksi. Kūno kalbos stovyklos pradėtos rengti kasmet, į jas buvo kviečiami nematantys ar labai silpnai matantys žmonės iš įvairių Lietuvos regionų. Stovykla netruko išpopuliarėti ir tarp pačių neregijų.

Šiais metais rugpjūčio mėnesį „Kūno kalba“ vyko jau aštuntą kartą, kaip paprastai „Zelvoje“, toli nuo miesto šurmulio. Priešingai nei ankstesniais metais, šiemet „Kūno kalba“ vyko ne penkias, o septynias dienas. Ilginti stovyklą galutinai apsispręsta po praėjusių metų, tačiau, pačių dalyvių nuomone, septynios dienos - irgi per trumpas laikas, kad išmoktume ko nors nauja ar bent perprastume svarbesnius dalykus. Bet kol kas turime tai, ką turime.

Savaitę laiko žmonės iš visos Lietuvos mokėsi įvairių judesių, improvizavo, vaidino, kūrė, šoko, eksperimentavo su savo kūnais, mokėsi juos atpalaiduoti, gilinoti į įvairias kūno kalbos subtilybes. Grupė buvo margo amžiaus ir gyvenimiškos patirties: vieni stengėsi perprasti elementarias tiesas, kiti, jau turintys ne tik gyvenimo, bet ir scenos patirties, tam tikrus dalykus šlifavo, gludino ar tiesiog ieškojo atsakymo į jiems svarbius klausimus.

„Kūno kalbos“ stovyklų pradininkė - buvusi LASS respublikinio centro darbuotoja Danutė Cidzikienė, nuo 2012 m. prie projekto prisijungė dabartinė jo vadovė teatro mokytoja Lina Puodžiūnienė. Jos su choreografe, judesio mokytoja Ilona Pocevičiūte antri metai iš eilės ir vadovauja stovyklai. Darbas vyko dviem svarbiausiomis kryptimis: L. Puodžiūnienė mokė kūno kalbos abėcėlės, gestų reikšmių, meno improvizuoti, bendrauti, klausytis ir išgirsti partnerį. Jos vadovaujami stovyklos dalyviai kūrė pačias įvairiausias situacijas bei istorijas, vaidino etiudus, kurių tikslas - praktiškai parodyti, ką mums ar

mūsų partneriui liudija mūsų kūnas. I. Pocevičiūtė kiekvieno dalyvio kūno galimybes siekė atskleisti per judesį, šokį. Stovyklos pabaigoje šoko net tie, kurie niekada anksčiau nešokdavo. Bet neužbėkime įvykiams už akių. Stovyklos „kasdienybė“: į priekį pakviečiami du ar daugiau savanorių, užduotis - papasakoti bet kokią istoriją kiekvienam ją tęsiant po vieną žodį, po sakinį ar po sakinį, prasidedantį vis kita abėcėlės raide. Elementaru, vaikiška - pabandykite ir sužinosite! „Išklausykite, išgirkite, - sako vadovė, - esate svarbiausi ne jūs, bet jūsų partneris...“ Grupės dalyviai gauna kitą užduotį: pamėginti įsivaizduoti bei perteikti aukšto statuso (savivertės) ir žemo statuso žmonių bendravimą bei kūno kalbos siunčiamus ženklus. Taip, jie skiriasi, nes skiriasi žmogaus pasitikėjimas tuo, ką sako ir ką daro!

Jau pasibaigus stovyklai L. Puodžiūnienė pasakojo: „Dalyvaudama projekte ketvirti metai įsi-

tikinau, kad teorija be praktikos nieko neduoda, todėl stovykloje daugiau dėmesio skiriame praktikai. Teorijų prirašyta daug ir žmonės apie jas gali pasiskaityti, tačiau, nepabandę vieno ar kito dalyko praktiškai, nieko gero neišmoks, tokių nepatikrintų įgūdžių nenaudos savo gyvenime. Neregio kūno kalba yra skurdi. Tai nėra joks atradimas ar naujiena. Žmogus, kuris nemato nuo vaikystės pasaulio, savo kūnu taip pat netransliuoja informacijos. Specialiai mokytis, savęs dresuoti nereikėtų, nes vis tiek regintiesiems neprilygsi, bet kai kuriuos dalykus neregys turi žinoti ir gali sėkmingai taikyti gyvenime, profesinėje veikloje. Kūnas atpalaiduojamas tam tikrais pratimais, bandoma pajusti, kaip veikia viena ar kita emocija. Einant šiuo keliu galima pagerinti kūno kalbą, jo išraišką. Praplečiamas žmogaus suvokimas, ką jo kūnas gali. Daugelį žmonių situacija, kai reikia susitikti ir susigrumti su pačiu savimi, šokiruoja. Išėiti iš komforto srities ir patekti į diskomforto zoną visada būna labai nelengva. Todėl kiekvienais metais atsiranda žmonių, kurie pirmomis dienomis labai nuoširdžiai apgailestauja, kad pro poilsiavietę nevažiuoja viešasis transportas. Stovyklai baigiantis ne vienas iš jų sutiktų pasilikti „antriems metams“.

„Stovykloje stengiamės išėiti iš „narvo“, į kurį mus kažkas, o gal dažniau patys save, uždareme, - sakė I. Pocevičiūtė. - Žmonės patiki, kad gali šokti, gali judėti.“

Šiais metais stovyklos dalyviai net du kartus sulaukė svečių. Pirmą kartą tai buvo teatro režisierė Karolina Žernytė su savo aktoriais. Stovyklautojai trumpai tapo naujo režisierės kuriamo spektaklio dalyviais, kurių atmintį ir emocijas pa-

žadina įvairūs daiktai. Įdomu tai, kad panašiais principais, kuriais dirba L. Puodžiūnienė, vadovavosi ir jaunoji režisierė - tai improvizacija, judėjimo ir judesių laisvė, žmogaus kūrybingumas čia ir dabar.

Antrasis svečias - „Fenikso“ choro „Chorų karuose“ generolas Stano. Aplinkybės susiklostė taip, kad „Zelvoje“ poilsiauvo ir stovyklavo nemažai šio choro dainininkų. Todėl per stovyklos uždarymą „Feniksas“ pateisino savo vardą - dar kartą atgimė iš pelenų, o jo generolas Stano „Kūno kalbos“ dalyviams įteikė pažymėjimus, liudijančius dalyvavimą projekte ir išklaustą 84 valandų trukmės kursą.

Ką mano apie stovyklą patys jos dalyviai?

„Buvo labai svarbu įveikti savo kompleksus, peržengti savo ribas, kurios manyje atsirado turbūt dar vaikystėje arba dėl tam tikros patirties, visiškai priešingos nei tai, ką darėme šioje stovykloje. Mėgstu iššūkius, mėgstu juos įveikti!“ (Jūratė Vizbaraitė).

„Esu neregys, todėl kaip ir daugelis neregų, nematančių nuo vaikystės, turi sunkumų dėl kūno laikysenos, gestikuliacijos, dėl atskirų gestų supratimo ir vartojimo. Pramokau gestų, kurių niekada anksčiau nežinojau ir nevartojau. Patiko improvizuoti, išsilaisvinti. Paprastai šokti nemėgstu, bet stovykloje šokau.“ Tai Justo Pilčiausko žodžiai.

„Turiu dar vieną negalią - cerebrinę paralyžių. Nepaisydamas to, stengiuosi gyventi aktyvų gyvenimą, dalyvauju įvairiuose projektuose, lankau viešojo kalbėjimo klubus. Kaip socialiniam darbuotojui, žmogui, besidominčiam psichologija, naudinga buvo stebėti, kaip keičiasi į stovyklą atvykę žmonės, formuojasi komanda. Sto-

vykla buvo naudinga visokeriopai: vienas įgytas žinias panaudosiu pats, kitas galėsiu perteikti žmonėms," - sako Martynas Vitkus.

Diletantiški pamąstymai

Rašinio pradžioje minėjau, kad dalyvavau pirmojoje „Kūno kalbos“ stovykloje. Šiais metais atsirado galimybė joje dalyvauti dar kartą, todėl - vienas kitas palyginimas ar pastebėjimas. Pirmiausia į akis krinta tai, kad pirmoji ir aštuntoji stovykla viena nuo kitos mažai kuo skyrėsi: tie patys teatriniai savęs pažinimo metodai, judesio, šokio pamokos. Tai galėtų liudyti viena: pagrindinė darbo kryptis buvo aiški iš pat pradžių ir kažin ar ji galėjo, ar galėtų iš esmės keistis? Stovyklos laikas - iki praėjusių metų ji truko penkias dienas, o nuo šių metų - septynias. Penkios dienos - per trumpas laikas ko nors išmokti, septynios - ne ką ilgesnis. Koks galėtų būti optimalus laikas? Į šį klausimą atsakyti sudėtingiau. Tiems, kurie nedirba, galėtų būti kad ir trys mėnesiai, kurių, be abejonės, vienai stovyklai niekas negalėtų skirti, o tiems, kurie dirba, - gal 10 dienų (tiek trunka viena poilsio pamaina „Zelvoje“), gal dvi savaitės, gal savaitė vasarą ir savaitė rudenį kaip „Vasaros reabilitacijoje“. Kaip ten bebūtų, septynios dienos geriau negu penkios, bet vietos ieškojimams čia dar yra.

Jau pasibaigus pirmajai stovyklai, kalbėta apie tam tikros metodinės priemonės parengimą - turėtų būti apibendrinta patirtis, kūno kalbos mokymo ar mokymosi metodai, darbo kryptys. Deja, iki šiol tokia priemonė neišleista. O be reikalo! Kultūros centrų, būrelių vadovams ji galėtų būti tam tikras vadovas rengiant kūno kalbos pamokas ar kursus filialuose, bendruomenės ar dienos centruose ir nebūtinai vasarą, o patiems dalyviams - kaip tam tikras kūno kalbos pradžiamokslis ar greičiau jo konspektas.

Čia bendrais bruožais turėtų būti aprašytos svarbiausios kūno padėtys, taisyklinga stovėseną, sėdėseną, eisena, dažniausiai vartojamos mimikos (šypsena, džiaugsmas, nepasitenkinimas, pyktis), labiausiai paplitusių gestų reikšmės. Vadovaudamasis vien šia priemone, žmogus savarankiškai kažin ar išmoks ką nors tikrai nauja, bet, pasiskaitęs, pabandęs namuose, į dienos centrą jis ateitų ar į kūno kalbos stovyklą atvažiuotų jau žinodamas ar bent suprasdamas, kas yra kūno kalba apskritai ir ko nori išmokti. Dabar gi ne vienas atvažiuoja neturėdamas menkiausio supratimo, kas toji kūno kalba ir ko jis čia mokysis. Rezultatas - lengvas šokas ir dvi ar trys dienos adaptacijos. Produktyviam darbui geriausiu atveju lieka trys ar keturios dienos.

Paskutinis pastebėjimas - tiek pirmoji, tiek aštuntoji stovykla vyko uždaroje patalpose. Ar nereiktų jos organizatoriams pagalvoti apie išėjimą į lauką: praktines pamokas ūksmingose ir lyg tyčia šiam tikslui pritaikytose poilsia vietėse terasose, juo labiau kad kiekvienoje stovykloje atsiranda dalyvių, kurių eisena, tiek einant su lazdele, tiek einant be jos, nėra taisyklinga. Jau nuo pirmosios stovyklos tapo aišku, kad kūno kalbos mokymas nėra orientacijos ir mobilumo mokymas. Tai skirtingos disciplinos, tačiau bendrų elementų galima rasti ir net labai nesunkiai. Žmogus gali daugmaž taisyklingai stovėti ar eiti kito vedamas, bet eidamas su lazdele - kūprintis, nuleisti ar pernelyg aukštai iškelti galvą ir pan. Kur jeigu ne kūno kalbos stovykloje jis galėtų suvokti, ką daro blogai ir kaip reiktų daryti gerai? O tada jau pamokos su orientacijos ir mobilumo treneriu, savarankiškas darbas. Tiek būtų tų diletantiškų pamąstymų, po aštuonerių metų vėl atsidūrus linksmoje, nuotaikingoje „Kūno kalbos“ stovykloje ir vėl savo kūną, lyg užsispyrusį nerangų asilą, privertus daryti tai, kas jam ne visada ir ne visai patinka.

DĖMESIO!

LIETUVOS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ UGDYMO CENTRAS
(BUVUSI VILNIAUS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ MOKYKLA - INTERNATAS)

2015 spalio 2 d. švenčia savo 40-metį.

Mielai kviečiame visus buvusius mokytojus ir mokinius, darbuotojus dalyvauti jubiliejiniame renginyje.

Jeigu planuojate atvykti, kviečiame registruotis iki rugsėjo 1 d.
adresu: lasuc@lass.lt

VALSTYBĖS PAGALBA ĮSIGYJANT AR IŠSINUOMOJANT BŪSTĄ

Giedrius STOŠKUS

Vienas iš svarbiausių žmogaus poreikių - gyvenamasis būstas, tačiau gyvenamųjų patalpų kainos tokios, kad daug kam nepakanka lėšų jį nusipirkti ar bent išsinuomoti. Todėl mažiau pasiturintiems gyventojams bent dalinai sprendžiant šią problemą padeda valstybė. Nuo 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas, priimtas 2014 m. spalio 9 d., įstatymo Nr. XII-1215.

Aptariamas įstatymas numato tris paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti formas, iš kurių viena yra skirta paramai būstui įsigyti, o kitos dvi - išsinuomoti:

- 1) subsidijų teikimas valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti;
- 2) socialinio būsto nuomojimas;
- 3) dalinis būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensavimas.

Pirmosios dvi paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti formos buvo taikomos ir pagal anksčiau galiojusius įstatymus, o trečioji forma Lietuvoje yra visiškai nauja.

Gyventojai, norintys pasinaudoti bet kuria iš išvardintų paramos formų, turi su atitinkamu prašymu kreiptis į savo deklaruotos gyvenamosios vietos savivaldybės, o, jei pastovios gyvenamosios vietos neturi, į savivaldybės, kurios teritorijoje gyvena, vykdomąją instituciją. Be to, prieš tai reikia būti Valstybinėje mokesčių inspekcijoje LR gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka už kalendorinius metus deklaravusiam turtą, įskaitant gautas pajamas bei duomenis apie asmens gyvenamąją vietą Lietuvoje, o neturintiems gyvenamosios vietos - apie savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena (turi būti įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą).

Subsidijos valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti

Valstybės iš dalies kompensuojamus kreditus gyventojams teikia bankai ar kitos kredito įstaigos, su kuriomis Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra sudariusi atitinkamą sutartį.

Taikant šią pagalbos formą, neįgaliesiems, šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų, ar kurios augi-

na tris ar daugiau vaikų, bei 35 metų neturintiems buvusiems našlaičiams ar jų šeimos nariams valstybės sąskaita apmokama 20 proc. banko ar kt. kredito įstaigos suteikto valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito, vaikus auginančioms jaunoms šeimoms (tokioms, kuriose abu sutuoktiniai nėra sukakę 35 metų) bei šeimoms, kuriose vienas iš vaikų tėvų yra miręs, apmokama 10 proc. būsto kredito likučio sumos. Valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų suma negali būti didesnė kaip

53000 Eur - asmeniui be šeimos;

87000 Eur - dviejų ar daugiau asmenų šeimai;

35000 Eur - nuosavybės teise turimam būstui rekonstruoti, neatsižvelgiant į asmens šeiminių padėčių.

Suteiktą subsidiją valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti leidžiama panaudoti tiek šio kredito pradiniam įnašui, tiek ir jo daliai padengti.

Nepatartina gautą valstybės iš dalies kompensuojamą būsto kreditą grąžinti bankui anksčiau kaip per 5 metus nuo jo gavimo dienos arba nepaėjęs 5 m. terminui perleisti taip įsigytą būstą kitiems asmenims, nes tokiu atveju iš kredito gavėjo išieškoma valstybės suteikta subsidija.

Visais atvejais valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų subsidijos teikiamos tik tiems asmenims, kurių turimas turtas bei gaunamos pajamos neviršija įstatyme nustatytų dydžių. Šie dydžiai yra tokie:

1) asmens be šeimos grynosios metinės pajamos - 88 valstybės remiamų pajamų (toliau - VRP) dydžių (1 VRP šiuo metu = 102 EUR) ir turtas - 129 VRP dydžių;

2) dviejų ar trijų asmenų šeimos grynosios metinės pajamos - 123 VRP ir turtas - 262 VRP dydžių;

3) keturių ar penkių asmenų šeimos grynosios metinės pajamos - 148 VRP ir turtas - 349 VRP dydžių;

4) šešių ar daugiau asmenų šeimos grynosios metinės pajamos vienam asmeniui - 25 VRP ir turtas vienam asmeniui - 83 VRP dydžių.

Be to, aptariamos formos pagalba teikiama

tik tuomet, kai asmuo įsigyja pirmą tinkamą būstą LR teritorijoje arba atitinka vieną iš šių sąlygų:

a) neturi būsto nuosavybės teise pastaruosius 5 metus ir iki prašymo suteikti paramą būstui įsigyti pateikimo dienos nebuvo pasinaudoję šia paramos forma;

b) turi ar turėjo nuosavybės (bendrosios nuosavybės) teise būstą, kurio naudingasis plotas ar visų Lietuvoje nuosavybės teise turimų arba vienu metu turėtų būstų naudingųjų plotų suma, tenkantis vienam asmeniui ar šeimos nariui, yra mažesnis kaip 14 kvadratinų metrų, arba turimas būstas, neatsižvelgiant į jo naudingąjį plotą, Nekilnojamojo turto kadastro duomenimis, yra fiziškai nusidėvėjęs daugiau kaip 60 proc. (šiuo atveju parama teikiama būstui įsigyti arba nuosavybės teise turimam būstui rekonstruoti);

c) neįgalusis ar šeima, kurioje yra neįgalusis, nuosavybės teise turi būstą, nepritaikytą neįgaliųjų poreikiams (šiuo atveju parama teikiama tik nuosavybės teise turimam būstui rekonstruoti pritaikant neįgaliųjų poreikiams).

Parama būstui išsinuomoti

Pateikę prašymą dėl paramos būstui išsinuomoti, gyventojai įrašomi į atitinkamą savivaldybės vykdomosios institucijos tvarkomą sąrašą. Įstatymas nustato, kad turi būti sudaromi tokie sąrašai:

- 1) jaunų šeimų;
- 2) šeimų, auginančių tris ar daugiau vaikų;
- 3) likusių be tėvų globos asmenų ir jų šeimų;
- 4) neįgaliųjų ir asmenų, sergančių tam tikrų lėtinių ligų sunkiomis formomis bei šeimų, kuriose yra išvardintų asmenų;
- 5) bendrasis: į jį įrašomi visi asmenys ir šeimos, nepatenkantys į kitus išvardintus sąrašus;
- 6) socialinio būsto nuomininkų, turinčių teisę į socialinio būsto sąlygų pagerinimą.

Socialinis būstas nuomojamas ir būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos mokamos savivaldybės tarybos nustatyta tvarka laikantis eiliškumo, įvertinus buvimo išvardintuose sąrašuose laikotarpį.

Jei savivaldybei siūlant išsinuomoti gyvenamąjį būstą, gyventojai rašytiniame pasiūlyme nustatytu laiku be svarbių priežasčių du kartus neatvyksta į savivaldybę dėl socialinio būsto nuomos ir raštu neišreiškia sutikimo ar nesutikimo nuomotis siūlomą socialinį būstą, jie iš išvardintųjų sąrašo išbraukiami.

Parama išsinuomoti būstą savivaldybės ta-

rybos nustatyta tvarka gali būti teikiama ir į sąrašus visai neįrašytiems gyventojams, kurie neteko turėto būsto dėl gaisrų ar stichinių nelaimių, taip pat neįgaliesiems, kuriems yra nustatytas ne didesnis kaip 25 proc. darbingumo lygis, šeimoms, auginančioms penkis ar daugiau vaikų, ar kuriose vienu kartu gimsta trys ar daugiau vaikų, šeimoms, kuriose abiem sutuoktiniams yra nustatytas ne didesnis kaip 25 procentų darbingumo lygis ir kurios augina vaiką (vaikus), neįgaliesiems, vieniems auginantiems vaiką (vaikus), šeimoms, auginančioms vaikus, kai ne mažiau kaip dviem vaikams yra nustatytas sunkus neįgalumo lygis, bei šeimoms, kuriose ne mažiau kaip dviem šeimos nariams yra nustatytas ne didesnis kaip 25 procentų darbingumo lygis, jeigu visi šie gyventojai nuosavybės teise neturi kito tinkamo būsto.

Teisę į valstybės paramą būstui išsinuomoti turi tik tie gyventojai, kurių turtas ar pajamos neviršija šių dydžių:

a) kai asmuo ar šeima gyvena Vilniaus miesto ar rajono, Kauno miesto ar rajono, Klaipėdos miesto ar rajono, Palangos miesto ar Neringos savivaldybių teritorijoje:

1) asmens be šeimos grynosios metinės pajamos - 38 VRP ir turtas - 93 VRP dydžių;

2) dviejų ar trijų asmenų šeimos grynosios metinės pajamos - 76 VRP ir turtas - 168 VRP dydžių;

3) keturių ar daugiau asmenų šeimos grynosios metinės pajamos vienam asmeniui neturi viršyti 22 VRP ir turtas vienam asmeniui - 75 VRP dydžių.

Kai asmuo gyvena kitų savivaldybių teritorijose:

1) asmens be šeimos grynosios metinės pajamos - 32 VRP ir turtas - 56 VRP dydžių;

2) dviejų ar trijų asmenų šeimos grynosios metinės pajamos - 63 VRP ir turtas - 112 VRP dydžių;

3) keturių ar daugiau asmenų šeimos grynosios metinės pajamos vienam asmeniui neturi viršyti 19 VRP ir turtas vienam asmeniui - 56 VRP dydžių.

Jei asmuo ar šeima jau nuomojasi socialinį būstą ar gauna būsto nuomos, ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensaciją arba jau yra įrašytas į asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus, parama nenutraukiama, jei jų grynosios metinės pajamos ar turtas viršija išvardintas normas ne daugiau kaip 20 proc. Pajamoms ar turtui 20 proc. viršijus normatyvinius dydžius, parama neteikiama, ir asmenys, įrašyti į asmenų ir

šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti sąrašus, iš jų išbraukiami, dalinių būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių kompensacijų gavėjams nutraukiamas šių kompensacijų mokėjimas, o su socialinio būsto nuomininkais nutraukiama nuomos sutartis. Įstatymas tokiu atveju tik numato, kad jokio kito tinkamo būsto neturinčio socialinio būsto nuomininko prašymu savivaldybės taryba gali leisti šiam asmeniui ar šeimai toliau nuomotis tą patį būstą rinkos kaina.

Teisę į valstybės paramą išsinuomojant gyvenamąsias patalpas turi ne visi turto ir pajamų normatyvus atitinkantys gyventojai, o tik tie, kurie Lietuvoje nuosavybės ar bendrosios nuosavybės teisėmis neturi būsto arba jų turimas būstas, Nekilnojamojo turto kadastro duomenimis, yra fiziškai nusidėvėjęs daugiau kaip 60 proc., arba turimo būsto naudingasis plotas, tenkantis vienam asmeniui ar šeimos nariui, yra mažesnis kaip 10 kvadratinųjų metrų, o, jei šeimoje yra neįgalusis ar asmuo, sergantis tam tikros lėtinės ligos sunkia forma, mažesnis kaip 14 kv. metrų. Jei socialinio būsto nuomininkų nuomojamas būstas neatitinka šių reikalavimų, jie turi teisę pagerinti socialinio būsto sąlygas. Gyventojai, kurie už jiems suteiktą valstybės iš dalies kompensuojamą būsto kreditą įsigytą būstą prarado dėl skolų ar perleido kitiems asmenims arba su kuriais socialinio būsto nuomos sutartis nutraukta jiems pažeidus socialinio būsto nuomos sutarties sąlygas, teisę į paramą būstui išsinuomoti įgyja tik po 5 metų nuo būsto praradimo, perleidimo ar socialinio būsto nuomos sutarties nutraukimo dienos.

Įstatymas reikalauja, kad išnuomojant socialinį būstą, jo naudingasis plotas neviršytų 14 kv. m vienam gyventojui. Tačiau leidžiamos ir kelios išimtys:

1) kai būtina suteikti atskirus kambarius neįgaliesiems bei asmenims, sergantiems tam tikrų lėtinių ligų sunkiomis formomis, taip pat skirtingų lyčių vyresniems kaip 9 metų vaikams;

2) kai socialinio būsto fonde nėra laisvų tokio dydžio būstų;

3) kai išnuomojamas vieno kambario butas - šiuo atveju buto naudingasis plotas negali viršyti 40 kv. m;

4) kai judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimų turintiems neįgaliesiems išnuomojamas jiems specialiai pritaikytas socialinis būstas, o savivaldybės socialinio būsto fonde nėra laisvų tokių būstų, kurių naudingasis plotas, tenkantis vienam šeimos nariui, neviršytų 14 kv. m.

Socialinio būsto nuomos mokesčio dydį pa-

gal Vyriausybės patvirtintą gana sudėtingą metodiką nustato savivaldybių tarybos. Be to, jos savivaldybių biudžetų sąskaita gali atleisti gyventojus nuo šio mokesčio arba jį sumažinti, jei šeimos pajamos neviršija 1 VRP per mėnesį vienam šeimos nariui dydžio.

Būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacija skiriama tokią tvarka.

Savivaldybės vykdomoji institucija į vieną iš anksčiau minėtų sąrašų įrašytam gyventojui, sulaukusiam eilės paramai būstui išsinuomoti gauti, pasiūlo pasinaudoti šia kompensacija. Gavęs tokį pasiūlymą, gyventojas privalo ne vėliau kaip per 3 mėnesius atvykti į savivaldybę ir parašyti atitinkamą prašymą. Toks gyventojas, prieš atvykdamas į savivaldybę, turi su savo būsto nuomotoju būti ne trumpiau kaip 1 metų terminui sudaręs rašytinę būsto nuomos sutartį, atitinkančią civilinio kodekso reikalavimus ir ją įregistruvęs valstybės įmonės „Registru centras“ tvarkomame nekilnojamojo turto registre. Pastarasis reikalavimas yra vienas iš didžiausių šios naujos pagalbos formos stabdžių, nes nuomotojai dažnai nesutinka, kad nuomos sutartys būtų registruojamos.

Kompensacijos dydis apskaičiuojamas pagal socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintus bazinius būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos dydžius, kurie kiekvienai savivaldybei nustatyti skirtingi ir prireikus indeksuojami pagal Vyriausybės nustatytą specialų perskaičiavimo koeficientą. Jei šeimos nuomojama patalpa yra didesnė nei 8 kv. m vienam jos nariui, apskaičiuojant aptariamą kompensaciją, vis tiek taikomas tik 8 kv. m vadinamasis tinkamo būsto naudingojo ploto normatyvas.

Tiek į sąrašus įrašyti ir laukiantys paramos išsinuomoti būstą gyventojai, tiek ir tie, kurie jau naudojami šia parama, privalo už kiekvienus metus ne vėliau kaip iki kitų metų gegužės 1 d. Valstybinėje mokesčių inspekcijoje deklaruoti turimą, įskaitant gautas pajamas, tinkamai deklaruoti savo gyvenamąją vietą ir vykdyti kitas įstatymo nustatytas pareigas.

Įstatymas nustato ir atvejus, kada gyventojams gali būti parduodamas savivaldybės būstas ar pagalbinio ūkio paskirties pastatai, kurie kai kuriais atvejais parduodami už rinkos, o kai kuriais už lengvatinę kainą. Ankstesnis įstatymas šių klausimų visai nereglementavo, tačiau tai jau ne šio rašinio tema, be to, neįgaliesiems lengvatų šiais klausimais nėra numatyta.

“KREGIS” - KAUNIEČIŲ VILTIS

Kaunas pagrįstai laikomas ne tik aklųjų švietimo lopšiu, bet ir gamybos pradininku. Šiame mieste neregiai dar prieš Antrąjį pasaulinį karą gamino šepėčius, rišo hamakus. Po karo norintys galėjo dirbti gamybiniame mokymo kombinata. Deja, keičiantis santvarkoms, kombinatas pamažu ėmė merdėti, kol pagaliau 2013 metais buvo paskelbtas bankrutavusia įmone. 2010 m. Kaune buvo įsteigta nauja socialinė įmonė „Kregis“. Tiesa, čia kol kas dirba ne tiek daug neregijų. Įmonė dar labai jauna - šiemet ji šventė savo veiklos penkmetį. Įmonės vadovas viliasi, kad pamažu įmonė didės, kad čia bus įdarbinta daugiau neregijų bei silpnaregių. Kaip kilo idėja įsteigti naują įmonę? Kokia veikla užsiima „Kregis“? Kiek darbuotojų čia dirba? Į šiuos ir kitus „Mūsų žodžio“ klausimus sutiko atsakyti įmonės direktorius **Egidijus Urna**.

„M.Ž.“ „Kregis“ buvo įkurtas prieš penkerius metus - kas lėmė tokį sprendimą? Kaip ir nuo ko viskas prasidėjo?

E.U. Kauno ir Marijampolės regionų aklųjų centras nuomoja 4000 kvadratinių metrų plotą. Nekilnojamasis turtas ne tik duoda pelną, bet jam reikalinga ir nuolatinė priežiūra. Norėjosi, kad prie šio turto aptarnavimo prisidėtų neregiai ir silpnaregiai. Ilgai galvoję, nusprendėme įdarbinti žmones, turinčius regos negalią, - tai valytojai, kiemsargiai, sargai, remontininkai. Taip atsirado socialinė įmonė. Nuo įmonės įsteigimo dienos, 2010 m. gegužės 11 d. - jai socialinės įmonės statusas suteiktas spalio mėnesį - prabėgo jau penkeri metai. Laikas parodė, kad ši idėja pasiteisino.

Bankrutavus „Regplastai“, perėmėme dalį jos funkcijų. Šios įmonės uždarymas ir bankroto paskelbimas buvo kauniečiams tikrai skausmingas dalykas. Praradome dalį nekilnojamojo turto. Kodėl taip atsitiko? Aklųjų sąjunga yra sena, sustabarėjusi struktūra. Mūsų sąjungoje reikėtų permąstyti, didesnio turimo turto valdymo operatyvumo. Visi sprendimai priimami gana lėtai. Nūdienos rinka diktuoja kitokias sąlygas, kur sprendimus reikia priimti žaibiškai. LASS lėtumo pavyzdys - „Regplasta“. Šią įmonę stebėjau dešimt metų. Buvo aišku, kad ji pamažu, lyg laivas, grimzta į dugną. Sąjunga ilgai dėsė - kalbu apie įmonės likimą. Apsispręsta gerokai pavėluotai. Štai kad ir įmonės direktorių keiti-

mas. Tokio sprendimo iš tiesų nereikėjo, nes naujasis direktorius tikrai nieko negalėjo padaryti. Įmonė jau buvo nuskendusi. Realiai per tuos metus sąjunga prarado dar 300 tūkst. litų. Bankrutavus „Regplastai“, priimamas kolektyvinis sprendimas - įkuriamas lyg ir antras „Kregio“ padalinys - pakavimo paslaugos. Buvo priimta dešimt darbuotojų iš buvusios „Regplastos“. Neslėpsiu, perimta gamyba buvo nuostolinga. Iš pradžių buvo seni tiekėjai ir senos kainos. Vėliau perskaičiavome darbo sąnaudas ir paslaugų kainas. Pamažu gamyba tapo pelninga, nors darbuotojai kol kas dirba tik pusę etato. Dabar jau dirbame be prastovų.

„M.Ž.“ Kokią veiklą vykdo „Kregis“? Kokiomis kryptimis?

E.U. Kaip jau minėjau, yra dvi mūsų įmonės veiklos pagrindinės kryptys. Pirmoji - nekilnojamojo turto aptarnavimas. Tai daro žmonės su įvairia negalia. Silpnaregiai dirba apsaugos darbuotojais. Vakare, naktį, savaitgaliais pastate lieka vienas žmogus. Tai tam tikra apsauga, durų užrakinimas bei šviesų užgesinimas. Ypač apsaugos darbuotojai reikalingi šaltuoju metų laiku. Mūsų patalpas pamėgę benamiai. Jie pastato užkabariuose mėgina slėptis ir pasišildyti. Didelis gaisro pavojus. Apsaugininkai prižiū-

ri ir didelį kiemą. Palaiko bendrą tvarką.

Kita veiklos sritis - bendrų plotų priežiūra. Tokiam tikslui yra pasamdytos dvi silpnaregės valytojos. Jos, nors ir silpno regėjimo, puikiausiai susitvarko. Dėl jų darbo kokybės nėra nė mažiausios abejonės. Du silpnaregiai vyrukai dirba krovėjais, nes lankstinukų bare darbuojasi vien moterys bei neregys. Turime ir nedidelių remonto darbelių. Patys tvarkome pastato apšvietimą. Yra pasamdytas elektrikas, turintis ne regos negalią. Po „Regplastos“ bankroto mums atitekusios patalpos labai nugyventos ir pilnos šiukšlių. Vienas nuomininkas stebėjosi: „Tokių nugyventų patalpų dar nesu matęs. Nebent rusų paliktose kareivinėse vaizdas panašus.“ Silpnaregių darbuotojų padedami visas šiukšles išgabenome. Dabar kai kurias patalpas remontuojame.

Antroji kryptis - pakavimo paslaugos. Tai įvairūs spaudos gaminiai: dovanų vokai pinigams, kalendoriukai, magnetukai, lipinami ant šaldytuvų. Vokams gaminti atvežama popieriaus juosta. Ją reikia sulankstyti ir įdėti į plastikinę įmautę, kuri prekybos centruose kabinama ant specialių stovų. Vokai sudedami į dėžutes. Kita veiklos rūšis - įvairūs kalendoriukai. Ant šaldytuvų lipinami magnetukai su užrašų lapeliais yra surenkami taip: mums atveža atskirai magnetukus ir lapelių knygučių bei viršelius. Darbuotojai viską suklijuoja - gaunama visuma. Nemažai užsakymų gauname iš vieno alaus barų pils-tymo įrangos gamintojo. Fasuojame metalines detales. Tai žiedukai, guminės tarpinės, varžteliai. Bendraujame ir su kita socialine įmone - UAB „Zeraida“. Ši įmonė įsikūrusi Kauno rajone. Joje taip pat dirba neregiai. Jiems važiuoti į rajoną yra gana sudėtinga. Todėl surenkame jų pagamintus pelių bei žiurkių spąstus. Tiesa, šie užsakymai nėra dideli. Darbuotojams mokame valandinį atlygį. Darbininkai yra sąmoningi. Jie specialiai nevilkina darbo. Pasitaikius didesniems užsakymams darbininkai dirba ilgiau. Už tai jiems yra mokami atlyginimo priedai.

„M.Ž.“ Kas gali įsidarbinti šioje įmonėje?

E.U. Be jokios abejonės, yra darbuotojų at-ranka. Pirmiausia, žmogus turi atitikti tam tikrus reikalavimus. Atranką diktuoja užsakymai. Pri-mant į darbą itin specialių reikalavimų nėra. Mums svarbu, kad žmogus ne tik sugebėtų dirbti, bet ir norėtų tai daryti. Tikrus darbuotojo su-gebėjimus pamatai, kai jis įmonėje padirba tam tikrą laiką. Mums reikėjo atsisveikinti su dviem darbuotojais. Jie turėjo problemų - kalbu apie alkoholį. Matydami, kad darbininkas nesusitvar-ko su duotu darbu, kviečiamės jį pokalbio. Aiš-kiname, ko norime, ieškome bendrų sprendimo

būdų. Kartais žmogui pasiūlome kitokią veiklos sritį. Tik kraštutiniu atveju, po kelių įspėjimų, at-leidžiame žmogų iš darbo. Į darbą stengiamės priimti jaunos žmones. Kad ir kaip būtų keista, bet sunkiausia būtent juos motyvuoti darbinei veiklai. Įsidarbina jie noriai, bet našiai ir kokybiškai dirbti neskuba.

„M.Ž.“ Kiek čia dirba darbuotojų ir kokios socialinės jų garantijos?

E.U. Čia dirba 23 žmonės: iš jų 20 su regos negalia, iš jų 4 visiškai nemato. Etatai šie: di-ректорius, buhalterė, neįgaliųjų asistentė, du va-dybininkai, keturi sargai, dvi patalpų valytojos ir 12 darbininkų. „Kregio“ darbuotojai turi visas socialines garantijas. Mūsų įmonė yra sociali-nė, todėl stengiamės užtikrinti darbuotojams ge-ras, palankias darbo sąlygas. O tai padaryti ne taip paprasta. Žinoma, daugelio netenkina pu-sės etato darbas. Viliuosi, mūsų vadybininkai suras daugiau užsakymų ir pamažu darbinin-kai dirbs visą darbo dieną.

„M.Ž.“ Įmonėje sukurtas neįgaliųjų asisten-tės etatas. Kokios šios darbuotojos užduo-tys?

E.U. Neįgaliųjų asistentės pagrindinė užduo-tis - kontrolė bei pagalba neregiams darbo vie-toje. Ji stebi, ar kokybiškai atliekami užsakymai, padeda esant kritinėms situacijoms. Kadangi mūsų įmonėje valytojomis dirba dvi silpnare-gės, asistentė patikrina jų atliktą darbą ir, jeigu yra ką pavalyti ar pašluoti, visada pasako bei aptaria situacijas dėl neatliktų darbų. Kiemsar-gis - žmogus, turintis 15 proc. darbingumą, jis labai blogai mato. Pastarasis prižiūri turimą te-ritoriją. Neįgaliojo asistentė kelis mėnesius su juo dirbo ir vėliau stebėjo jo atliktą darbą. Da-bar kiemsargis puikiausiai, niekieno nepadedamas, susitvarko su darbu. Vasarą šluoja kiemą, žiemą valo sniegą. Kita asistentės svarbi funk-cija - gautą naują partiją lankstinukų iš pradžių pati lanksto, pakuoja. Vėliau moko darbuotojus. Prireikus dirba skaitove. Nematantiesiems per-skaito instrukcijas bei gaminių etiketes.

„M.Ž.“ Kokia įmonė šiandien - situacija, iš-šūkliai, perspektyvos?

E.U. Mūsų įmonės situacija yra tikrai stabili. Įmonėje vyksta nedidelė darbuotojų kaita. Tai yra natūralus procesas. Dabartinis tikslas - iš-plėsti statybos remonto darbus. Anksčiau šios veiklos darbo birža nerėmė. Dabar vidaus re-monto darbai yra remtina veikla. Planuojame pri-imti kelis statybininkus remontininkus. Suremon-tuos plotus nuomosime. Kalbant apie lanksti-nukų barą, čia tikrai yra daug veiklos. Ypač mū-sų vadybininkams. Kol kas darbuotojai dirba pu-sę etato. Mūsų tikslas juos aprūpinti darbu,

kad būtų visas darbo krūvis. Iš pradžių ketinome užsiimti gamyba. Norint tai daryti, reikia daug lėšų. Jų mums trūksta. Pagaliau, pagaminus gaminį, jį reikia realizuoti. O rinka perpildyta, ir ne taip paprasta rasti pirkėją. Todėl kol kas šių planų atsisakome ir mėginame dar geriau įsitvirtinti paslaugų rinkoje.

„M.Ž.“ LASS revizijos komisijos akte yra rekomenduojama su kitomis LASS įmonėmis pasidalinti patirtimi. Tai kokias šias patirtis ir kuo ji ypatinga?

E.U. Mūsų idėja nėra nauja. Daugelis LASS

regionų turi nekilnojamojo turto. Jam aptarnauti yra pasirenkami skirtingi būdai. Mes pasirinkome būtent šį - įdarbinti neįgaliuosius. Šis sprendimas pasiteisino. Manau, ir kiti regionai gali pasekti mūsų pavyzdžiu. Tai dvejojama, o gal net trejojama nauda. Pirmiausia, įdarbinami neįgalieji. Antra - užimtumas, trečia - simboliška, kai patys neįgalieji rūpinasi savo nekilnojamojo turto.

„M.Ž.“ Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Henrikas STUKAS

NAUJOS TECHNOLOGIJOS

“LIEPA” SUKURTA IR PRIIMTA

Arvydas JUCHNA

Per pastaruosius metus nemažai buvo kalbėta ir rašyta apie garsųjį projektą „Liepa“, kuris baigėsi ir dabar jau galime susipažinti su jo rezultatais (<https://www.raštija.lt/liepa>).

Bene svarbiausias mūsų bendruomenei yra lietuvių kalbos sintezatorius, kuris yra toks reikalingas besimokantiems, daug skaitantiems elektroninėje erdvėje. Prie jo kūrimo aktyviai prisidėjo ir aklujų bendruomenės nariai, kurie pusmetį testavo atnaujinamas sintezatoriaus versijas, teikė pastabų kūrėjams. Daugumos nuomone, tai geriausias rezultatas per pastaruosius dvidešimt metų. Mes, aklieji, vos spėjome į „nuvažiuojantį traukinį“, nes pirmame projekte nebuvo numatyta sukurti sintezatorių regos negalią turintiems žmonėms. Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos atstovų ir projekto vykdytojų bendradarbiavimo rezultatas tas, kad buvo rastos papildomos reikalingos lėšos ir pasiektas bendras sutarimas, kad vis dėlto tokia priemonė galėtų būti sukurta, kad ji labai reikalinga neįgalių bendruomenei.

Kaip juokauja kūrėjai, tai ne pabaiga, nes po liepos visada ateina ir rugpjūtis. Viename projekto rezultatams pristatyti skirtų renginių vadovai išreiškė viltį, kad pavyks gauti lėšų naujam projektui ir naujiems darbams. Taigi, visai įmanoma, kad sintezatorius dar bus tobulinamas, pildoma garsyno bazė.

„Liepa TTS“, sintezatorius, turintis du balsus, vyrišką ir moterišką, yra suderinamas su žino-

momis ekrano skaitymo programomis JAWS, NVDA, „Supernova“ ir populiariausiomis operacinėmis sistemomis. Kadangi projektas buvo vykdomas iš Europos Sąjungos paramos lėšų, tad visi sukurti produktai yra nemokami ir laisvai prieinami.

Sintezatorių galima atsisiųsti ir iš LASS svetainės (<http://www.lass.lt/liepav8.exe>).

Naujasis balsų sintezatorius buvo testuojamas su naujausia JAWS-16 versija. Sintezatorius veikia ir su žemesnėmis JAWS versijomis, tačiau jo vartotojai turėtų atsिमinti vieną paprastą tiesą: jeigu nori išvengti nesklandumų, sintezatorių patartina naudoti su naujausiomis, legaliomis JAWS versijomis. „Liepa“ veikia tiek 32, tiek 64 bitų „Windows“ operacinėje sistemoje. Tiksliau, ji pirmiausia turi būti suderinama su vartotojo naudojama ekrano skaitymo progra-

ma. Jeigu ši programa, pavyzdžiui, JAWS, veikia 32 bitų „Windows“ operacinėje sistemoje, tai joje veiks ir „Liepa“. Tai pasakytina ir apie 64 bitų operacinę sistemą.

Žurnale esame užsiminę, kad naujojo sintezatoriaus balsai galėtų būti diegiami ir į MP3 grotuvus ar telefonus. Tokia galimybė yra. „Liepa“ - laisvai platinama programa, todėl jeigu atsirastų papildomų lėšų ar privačių iniciatyvų ją panaudoti ne tik dirbant kompiuteriu, trukdymų nebūtų. Kai kurie darbai jau vyksta, tačiau, kol nėra akivaizdžių rezultatų ar bent susitarimų su gamintojais, kalbėti apie juos dar per anksti.

UŽ KĄ BARA AKLUOSIUS?

Pranas ŽIOGAS

Vasara - tai toks linksmai neramus širdžiai metas, kai visos musės pro mažiausius plyšelius braunasi į vidų, o žmonės urmu lenda lauk į gryną orą pagaudyti saulės spindulių, prasi-vėdinti tarp keturių vėjų, atsigavinti šiltu lietumi ar panardinti savo kūną į tekančią upelį, ramų ežerėlį. Visa tai artima ir tiems, kurie negali pamatyti vasaros grožybių, o tik pajusti bei užuosti mums šiuo metų laiku dovanojamas gamtos dovanas. Kiekvienas neregio išėjimas toliau už savos laiptinės, namo ar kiemo ribų yra atskira nepakartojama istorija. Net ir keliaujant įprastu, gerai žinomu maršrutu gali kas kartą patirti vis kitokių nuotykių. Išeidami iš namų visada tikimės sėkmingai ir ramiai pasiekti galutinį kelionės tašką. Kelionėje viliamės sutikti tik geranoriškai nusiteikusius žmones, linkusius mums padėti, jei prireiktų. Tai mūsų iliuzijos. Regintys žmonės turi kiek kitokias iliuzijas - kad jiems, keliaujantiems ar dirbantiems, niekas netrukdytų. Taigi neretai žmogus su baltąja lazdele, žvelgiant reginčiųjų akimis ir remiantis jų suvokimu, elgiasi netinkamai. Galima vos ne kasdien išgirsti patarimų, pamokymų ir net pabarimų dėl savo, kaip neregio, veiksmų. Čiupkime konkrečius pavyzdžius.

Vasarą ypač pagausėja remonto darbų, tad net ir atsargiau vaikstant galima lazdele atsiremti į kokią tvorą, aptvarą ar tiesiog įkristi į atidengtą kanalizacijos šulinį, iškastą duobę. Jei aptvėrimas tik simbolinis, netvirtas, galima tokį statinį, užkabinus lazdele, visai nugriauti. Aplinkinių reakcija į tai, ką mes netyčia pridirbame, yra labai skirtinga. Darbininkai, triūsiantys prie kelio, šaligatvio ar pastato remonto darbų, dažniausiai ima bartis, visai nepaisydami rankoje laikomos baltosios lazdelės. Galima juos suprasti ir pateisinti, jei yra toks noras ir išugdytas polinkis įsijausti į kito žmogaus situaciją, tai yra savotiškai pabūti jų kailyje. Argi svarbu, kas ir dėl kokių priežasčių, - svarbu, kad griunamas, gadinamas ar naikinamas jų gal ir ne visai kruopščiai atliktas darbas. Iš jų galima tikėtis pylos, net ir jei darbas neatliktas, tiksliau, kai įeini į teritoriją, į kurią negalima eiti, nes kažkur pakelėje yra maža lentelė su draudžiamu užrašu. Kartais gali nieko nebūti - nei užrašo, nei aptvėrimo, bet vis vien liksi kalčiausias. Nevardinsiu visų žodžių, kurių tada sulauki, bet vieną, labiausiai įstrigusių, neiškęsiu nepaminėjęs:

- Ir kas tave vieną į gatvę išleido?!

Panašių klausimų esu išgirdęs, kai kokia pu-se pėdos netyčia užlipu ant žaliosios vejės, kai ji jau prieš mane trepsėjusių būna gerokai sutrypta ir mažai skiriasi ar beveik nesiskiria nuo tako ar šaligatvio dangos. Paklauskite, kaip aš tada reaguojau? O kodėl turėčiau reaguoti? Juk kaltina ne mane, o tą kažką, kuris mane vieną išleido. Pasijuntu lyg mažas vaikas, slapta pabėgęs nuo tėvų globos. Nieko neaiškinu. Nusišypsau, ir tiek. Žmonės juk gero nori - kad aš būčiau saugus ir kad aplinka nuo manęs nenukentėtų. O reikia pripažinti, jog ta aplinka gerokai kenčia, oi, kenčia! Kartais labai patogiu eiti vedant lazdele palei šaligatvio pakraštį. Ne paslaptis, kad ten neretai būna kiemsargių sušluotų krūvelių lapų ir kitokių šiukšlių. Lazdelė kiek pataršo tas krūveles. Pasitaiko, kad nuo mūsų nukentčia tiesiog ant siaurų šaligatvių, šalia parduotuvių, kavinių, kirpyklų, siuvyklų ar kitokias paslaugas siūlančių įmonių pastatyti reklaminiai stendai. Tvirtesnius tik patikriname gerokai bakstelėdami lazdele, o lengvesnius galime ir pargriauti ar nusukti taip, kad praeiviams nematyti, kas ant to stendo užrašyta. Ech, kai pagalvoji - tikri chuliganai, turintys neliečiamumo teisę! Trankome su baltąja lazdele bet ką, kas pasitaiko kelyje, o mūsų policija už tai net nepaliečia. Pėstiesiems atrodome labai nedrausmingi eismo dalyviai. Einame ne per perėjas, o kur tik užsimanome. Didžiuosiuose miestuose šitai gal ir neverta rizikuoti, o štai miesteliuose ir gyvenvietėse taip kartais ne tik patogiau, bet ir saugiau. Paradoksas, bet taip jau yra. Kai kuriose perėjose įtaisyti nemenki specialūs nelygumai, kurie, matyt, turi kokią konkrečią pozityvią funkciją, bet man tai grėsmė užkliūti ir kakta patikrinti asfalto tvirtumą. Po tokio priverstinio horizontalaus poilsio mano paties kūno tvirtumą gali patikrinti kokio nors automobilio ratai. Ačiū. Nenoriu. Keista, bet jau senokai pastebėjau: pėsčiųjų perėja yra viena pavojingiausių vietų, nes radijo ir televizijos pranešimuose neįprastai dažnai minima kaip avarijos ar nelaimingo atsitikimo vieta. Perėjų vengiu dar dėl vienos priežasties. Jei prie jos sustoju ir laukiu, atsiranda automobilis, kuris tvarkingai sustoja ir laukia, kada aš ramiai diriguodamas sau baltąja lazdele, pereisiu į kitą kelio pusę. Puiku, bet ne visai. Jei vienas automobilis sustojo, tai dar nereiškia, jog savo geležinius žirgus sustabdys iš paskos ar

priešinga kryptimi judantys. Po kelių bandymų praskrieti palei kojas taip, kad vos spėju atitraukti į priekį ištiestą baltą lazdelę, daugiau neeksperimentuoju. Nueinu toliau nuo perėjos ir, sulaukęs visiškos tylos, šaunu į kitą gatvės pusę, tokiu elgesiu versdamas griebtis už galvos disciplinuotus praeivius. Kita problema, jog dažnai neaišku, kur baigiasi perėja ir prasideda šaligatvis ar kita teritorija, kuri gali būti pavojinga kaip kelias, tarkime, kokia automobilių stovėjimo aikštelė.

Kita tema - kelionės autobusais. Didmiesčiuose esame barami už tai, kad lipame ne pro tas duris. Pasitaikė ir užtrenktų prieš pat nosį. Aš apskritai džiaugiuosi, kad randu bet kurias duris, tad džiaugsmas, jog važiuosiu, didesnis už nusivylimą dėl nemalonių ausiai pastabų, kad ir iš kokios griausmingos burnos jie sklįstų. Vairuotojai ir kontrolieriai pabara, jei ne ta puse neįgaliojo pažymėjimą rodau. Išauklėjo. Dabar jau išmokau teisingai rodyti viską, ko tik prašo. Keliaujant tarpmiestiniais autobusais po kelių netikėtumų, kai transportas laukia keleivių ne toje stotelėje, kurioje priklauso, o gretimoje arba visai net ne stotelėje, stengiuosi pasitikslinti, kur vyksta autobusas. Esu baramas, jog neskaitau, kas parašyta ant lentelės prie autobuso durų. Nors lazdelė rankose, bet ji lipant į autobusą jau sulankstyta, tad gali ir nekristi vairuotojui į akis. Negaliu pykti - o gal tas vairuotojas irgi aklas ir negali matyti ne tik mano lazdelės, bet neižiūri pats, tai yra negali perskaityti ir to užrašo prie autobuso durų, dėl to ir tikisi, jog patys jį perskaitysime? Sakote, aklą vairuotojų nebūna? Aklą - tikrai ne, bet kurčių pasitaiko. Sunku aklam suprasti kurčią - ir atvirksčiai. Klausiu klausiu tokio vairuotojo tai vieno svarbaus klausimo, tai kito, o jis arba tyli, arba parodo kažką tik jam suprantamais gestais, bet aš juk nematau. Specialiai išmokau, kaip gestais parodyti, jog esu aklas, ir kartą susidūręs su vienu tokiu vairuotoju tyleniu išbandžiau, bet nesėkmingai. Tikriausiai pakliuvo kurčias užsienietis, nemokantis lietuviškos gestų kalbos. Tiek jau to. Vairuotojai yra labai užsiėmę ir skuba išduoti bei priimti siuntinius, pasirūpinti, kad visi keliaujantys įsigytų bilietus, pasidėtų į bagažinę storesnius krepšius, kad autobusas nevėluotų, tad nėra kada terliotis su kiekvienu smalsiu keleiviu. Gerai, kad autobusuose vis dar pasitaiko malonių žmonių, lengvai atskleidžiančių visas su maršruto subtilybėmis susijusias paslaptis.

Atskira tema - pinigai. Tiek mokant už prekes parduotuvėse, tiek už bilietus autobusuose gali išgirsti nemalonių pastabų, jog negali „atsiskai-

tyti be gražos", kad neapsirūpinai smulkesnėmis kupiūromis ar monetomis. Įlipęs į autobusą pradinėje stotyje gali gauti žodinės pylos už tai, kad nenusiperki bilieto kasoje, o kreipiesi į vairuotoją. O prieš porą metelių kartą buvau baramas už tai, kad pirkau bilietą kasoje. Suprask čia, žmogau, kada kas ko nori.

Neregiui stovėti eilėse nelengva. Kaip išlaikyti tinkamą atstumą iki priekyje stovinčio? Baltą lazdelę čia nepasinaudos. Juk nebandysi pasitikslinti, kur stovi priešais esantis žmogus, ieškodamas lazdele, kur jo batai? Garsų taip pat per daug, kad jie galėtų padėti. Reikia visaip gudrauti, bet kartais tai atsirūgsta. Bandai lyg netyčia priešais save judinti ranką, kad vos vos priliestum priešais stovinčio žmogaus drabužį, rankinę, krepšį ar kitą kokį laikomą daiktą. Tik yra tokių, kurie stengiasi laikytis atokiau. Jie gali pagalvoti, kad labai jau artinuosi norėdamas ką nugvelbti iš svetimos kišenės ar rankinės. Žiemą, kai žmonės apsivilkę storais drabužiais, lengvas trumpas prisilietimas gal ir nesukelia įtarimo, bet vasarą galima netyčia prisiliesti prie apnuoginto kūno, o tai jau nemalonu ir tau pačiam, ir paliestam žmogui. Šiais laikais jau nesvarbu, ką paliesi, - vyrą ar moterį, gali būti pagavota apie seksualinį priekabiavimą! Priešais save laikyti krepšį su pirkiniais ir juo baksnojant tikrinti, ar priešais stovintis žmogus nepajudėjo pirmyn, taip pat neatrodo labai mandagu.

Neretai jaučiuosi kaip kliuvinys net ir nejudėdamas. Jei tenka ko laukti, vis paaiškėja, jog stoviu kieno nors kelyje. Paprašytas pasitraukti bandau tai daryti, tik ne visada judu į tą pusę, į kurią tikėjosi prašytojas, arba pasitraukiu ten, kur trukdau jau kitiems. Kol sulaukiu artimo žmogaus, galiu būti pakeitęs savo dislokacijos vietą jau kelis kartus.

Tenka išgirsti pelnytų priekaištų dėl abejingumo ar nedžentelmeniškumo, kai nepuolu ieškoti, pakelti ir paduoti damoms iš rankų netyčia (ką gali žinoti, o gal kartais ir tyčia) iškritusių daiktų, vaikams į upelį nuriedėjusio ir nuplaukusio kamuolio bei pan.

Taigi mus, akluosius, bara už tai, kad išeiname į gatves ir ten trukdome kitiems normaliai gyventi. O už ką mus giria? Ogi už drąsą, kad drįstame vieni išeiti iš namų, sugebame savarankiškai nueiti ir nuvažiuoti, kur norime, nusipirkti prekių, susimokėti mokesčius, kitaip tariant, už tą patį, už ką ir pylos gauname. Iš tiesų atvirai ir nebyliai mus palaikančių žmonių yra kur kas daugiau. Daugiau tokių, kurie nesureikšmina mūsų nesėkmių, bet stengiasi laiku ištiesti pagalbos ranką, kad tų nesėkmių išvengtume.

GYVENIMO TRAUKINIŲ

Įsibėgėja traukiniai,
 Suūkę lekia pro bemiegę stotį.
 Jiems nevalia ilgai stovėti:
 Aplinkui tiek skvarbių akių -
 Jos ir sutinkant, ir palydint.
 Tie žodžiai paskubom tarti
 Nenugirsti, kažkaip pavydžiai
 Kiek stabtelėję - įsilies
 Į tą pašėlusį lėkimą.
 Kiti veidai pro šalį skries
 Ir žiburiai lyg akys mirkčios.
 O žvilgsniui atsakas svarbu,
 Tik greit, per greit nutolsta
 Atodūsiams ir laukimu
 Akimirka ši prieš kelionę.

SLĖPYNĖS SILPNAREGEI

Už seno ąžuolo - slėptuvėn
 Graudumo skonio ašarai,
 Žiemos ir vasaros atstumais
 Kaktomuša - ataturpatai.

Po ąžuolais - vaikystėn švintant
 Alyvoms šitaip žydint.
 Slėpynės su miglos išdaigom,
 Vaikystės kiemas - skrydis.

Tylu slėptuvėse - tik uodui,
 Vorui tinkluose vartytis.
 Mes už save - taisyklės tokios -
 Nebežaidžiu - nepykit.

Valentino AJAUSKO piešinys

* * *

Ne vien tik duona gyveni!
Ir vandeni, šaltiniais šitaip gaiviai...
Ir smilgų šiugždesiu -
Taip švelniai švelniai.

Ne vien tik duona gyveni!
Ne vien nuo jos - sotumas alkstant.
Ir jai, ir visa kam žemai lenkiuos,
Rasotam žvilgesiui ir alksniams.

KLASĖS AUKLĖTOJAI J. V. (pavėluota padėka)

Po obelį pražydusia sutūpt kaip anuomet,
Kaip anuomet, moksleiviškam klegėjime;
Tikėjimu veržliu - jis liejas eilėmis,
Klasės duris pravėrėme.

Metų alėjomis - seniai po pamokų
Rudenių lapų šūsnimis
Išbraidžius ažuolyno slėnius,
Lyg stebuklu kalėdiniu - atlaidumu suskubt,
Nuoširdumu pasidalint - nepradangint tylėjime.

* * *

Ant „biržos“ pamatų senų,
Mokyklos prieigose susiėję,
Gvildenome draustas temas.
Moksleivišku žingeidumu
Pilkam maratone dienų žydėjome,
Idėjomis, pamokomis, veikla po pamokų,
Grūdais ir ašakom turtingi buvome -
Į kraiteles vis dėjome.

SUOLO DRAUGEI STASELEI

Ak, šitos paslaptys!
Pašnibždomis pasidalinta
Jaunatviškaisiais flirtais,
Meilės pirmosios paslaptimis.
Seniai jau sugriauta
Tosios draugystės piramidė,
Žvakelės liepsnele,
Graudu mintim.
Gūdžiau - berankiojant žodžius
Iš atminties pasėlių
Po laiko širma, nuoskaudomis,

Miražais, spalvomis,
Moksleiviškomis išdaigėlėmis,
Neišartu „sudie“, skausmu
Išsiskyrimo valandoj.

ŽIEMA

Ak, ir būta žiemų
Čiuožta įmotės megztais sijonais
Iš avies suveltų karšenu
Nešvelnu, nemaloniai.

Ak, ir siausta pūgų,
Lig langinių sniegų, laukan šuoliais,
Paknopstom, ligi pat pažastų
Pataluos tuos lyg guoly.

Prie žiemužių, prie tų,
Prie motulės drobulių gėlėtų,
Tesninga ligi pat ažuolų
Motušėlės glėby - saulėta.

PRISIMINIMAI

It ant sparnų - mielojon Aukštaitijon,
Sodybon - užarti takai.
Atolais basnirčia it krikštui -
Brydėj sušylant norais tais.

Kur tie rytmečiai, ramūs prie klėties,
Ir darbymečiai prie Raguvos.
Pasėdėkim čionai, patylėkim -
Jie dar virpa šiltuos delnuos.

VAIKYSTĖS GATVELĖJE

Gatvelė ta pati, akmenimis grįsta,
Vaikystę basakoję šičia minta.
Slaptajame svajonių perone
Pradžių pradžia - iš ten ir mintys.

Kankinančiai tas kerteles kapstyt - apeit,
Po liepomis suspėt, kur ropinėta.
Korėtai nuotakai - saldiniais obuoliais,
Pirstais smėlėtais - nesigėdint.

Ak, ievomis, alyvomis - kvapais aistros,
Nesikartot tais rytmečiais - rečitatyvui,
Motyvui vaikiškam, nors aidesiui ar
pašnibždom
Gatvelėn ton, akmenimis pastypčiot tylint.

SULAUŽYTAS LIKIMAS

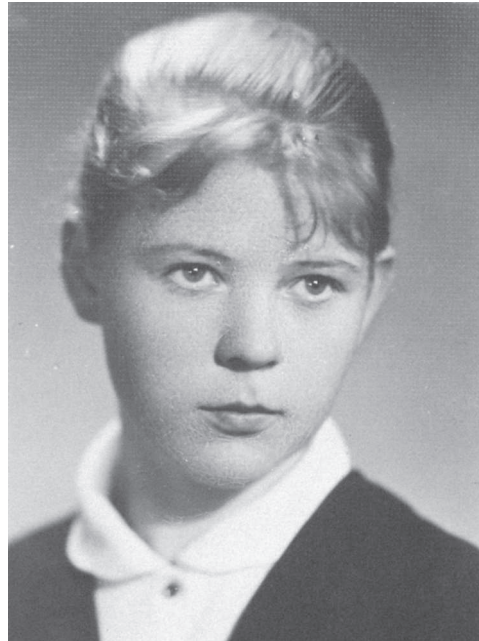
(tėsinys)

Vaikų namų universitetai

Iki šiol atsimenu vadinamą vaikų namų naujokės „krikštą“. Tai buvo lyg siaubo romanas. Jei man kas papasakotų, tikrai nepatikėčiau. Vaikų namuose gyvenau vos kelias dienas. Vietiniai mane sugalvojo pakrikštyti. Kankinama negeeros nuojautos, mėginau nuo jų pasislėpti. Žinoma, mane surado. Neišmanydama, ką daryti, pradėjau bėgti. Savo persekiotojams, matyt, pažadinau laukinių medžioklių instinktus. Jie šaukdami ir grūmodami mane vijosi. Netoli tenubėgau. Greitai buvau sugauta ir pakabinta ant spygliuotos vielos tvoros. Tada prasidėjo tikroji egzekucija. Kas tik norėjo, mane galėjo talžyti. Visi mušė per galvą. Mušimas čiabuviams greitai nusibodo. Kabodama ant vielos, smarkiai susižeidžiau kaklą.

Vaikų namų auklėtojai apie tai sužinojo. Deja, jokių veiksmų nesiėmė. Gydoma taip pat nebuvau. Vaikų namuose medicinos sesutė buvo, bet į savo pareigas žiūrėjo formaliai. Teko pačiai kapanotis. Nieko - išsikapanojau ir nepalūžau. Man šios „krikštytos“ pravertė. Supratau viena - norėsiu išgyventi, turėsiu užmiršti žmogiškumą ir, nepaisydama moralės, niekam nenusileisti, o prireikus į darbą paleisti ne tik kumščius, bet ir dantis bei nagus. Išgyvenimo kovoje visos priemonės yra geros ir pateisinamos. Pamažu savo tikslą pasiekiau. Nesvarbu, kad beveik nieko nemačiau, buvau mažo ūgio, labai liesa. Visa tai kompensavo mano „aršumas“. Pravertė Sibiro mokykla. Niekam vaikų namuose nenusileidau. Iš pradžių manęs pradėjo vengti ir bijoti mergaitės, o vėliau ir berniukai. Tapau neformalia vaikų namų lydere.

Ne visi vaikų namų gyventojai galėjo ir norėjo vadovautis džiunglių įstatymais. Turėjau draugę Janytę. Ji iš tiesų buvo gera, švelni, romi mergaitė. Vieną kartą, kai buvome kieme, prie jos pribėgo vaikėzas ir be jokios priežasties trenkė į nosį. Taip elgtis vaikų namuose buvo įprasta. Janytė nesigynė ir romiai iškentė skausmą. Netrukus pribėgęs kitas berniukštis vėl jai trenkė. Draugė apsišypylė ašaromis, bet nedavė skriaudikui gražos. Trečią kartą gavusi į nosį Janytė šluostėsi srovele tekantį kraują. Vis tiek ji nenubaudė skriaudiko. Tada man pačiai trūko

Technologinio technikumo baigimo proga (1960 m.)

kantrybė ir jai sakau:

- Žinai, Jane, man pačiai niežti rankos dar kartą tau trenkti į nosį, kad nors šiek tiek proto įgautum. Tu privalai apsiginti, nes kitaip neatsikratysi skriaudikų.

Nors mano mama kalėjo lageryje ir iš jos buvo atimtos motinystės teisės, labai norėjo sužinoti mano tolesnį likimą. Iš lagerio nuolat rašė laiškus, ieškojo manęs. Pagaliau jos paieškos davė vaisių. Sužinojusi, kad esu Kuršėnų vaikų namuose, pradėjo rašyti man laiškus. Iš pradžių apie mamos laiškus nieko nežinojau, nes vaikų namų direktoriaus pavaduotoja nuo manęs juos slėpdavo arba sudraskydavo. Viena auklėtoja mūsų su seserimi pasigailėjo. Pavaduotojos sudraskytą laišką ištraukė iš šiukšlių dėžės ir davė mano sesei paskaityti, nusirašyti mamytės adresą. Nedelsdama atsakiau mamai. Taip prasidėjo mūsų susirašinėjimas. Šiuos laiškus kaupiau ir, kai man būdavo labai sunku, juos skaičiau ir skaičiau. Apie mano kaupiamus laiškus sužinojo pavaduotoja. Nedelsdama pareikalavo šių laiškų. Nenorėjau jų duoti, bet mano norų niekas nepaisė. Pavaduotoja man prieš akis sudraskė visus mamos rašytus laiškus į skutelius ir sviedė į veidą. Nuo tada pradėjo kontroliuoti gaunamą paštą. Iš mamos atėjus laiškui, pavaduotoja pasikviesdavo mane į savo kabinetą arba sutikusi mane demonstratyviai jį suplėšydavo.

vo. Vėliau „pedagogė“ privertė mane juos draskyti. Norėdama save paguosti, buvau įsitikinusi, kad laiškuose nėra ką rašyti, nes juos kontroliuoja saugumas. Mamai rašydavau trumpai: esu sveika, gyva, viskas gerai. Mamytė nesuprato, kad aš kitaip negalėjau rašyti, nes buvau savotiškame kalėjime. Laiškų draskymas neprėjo be pėdsako. Pradėjau mikčioti ir naktimis verkti. Kartais ilgai prarasdavau kalbos dovaną. Kiekvieną dieną vaikų namuose vykdavo rikiuotės. Auklėtojai šaukdavo:

- Na, gyvenimo atliekos, rikiuotis!

Nė vienas vaikų namų auklėtinis iš pedagogų neišgirdavo gero žodžio. Kuršėnų vaikų namuose gyvenau iki šešiolikos metų.

Neįgaliųjų prieglauda ar statybos

Vaikų namuose augau viena, nes mano abi seseris paėmė auginti mūsų močiutė. Sukakus šešiolikai metų, vaikų namuose likti negalėjau. Reikėjo rinktis tolesnį kelią. Pasirinkimo perspektyva nebuvo itin viliojanti. Auklėtojai leido rinktis iš dviejų kelių: statybos arba neįgaliųjų pensionatas. Laimei, vyriausioji sesė apsiėmė mane globoti. Ji manęs paklausė, kur noriu mokytis. Į sesers klausimą neatsakiau, tylėjau, nes apie tai niekada negalvoju. Sesuo pasiūlė tapti buhalterė. Sutikau, nes ji pažadėjo paremti. Suprantu, kad įsėdau ne į savo roges. Su tokiu regėjimu studijuoti buhalteriją neįmanoma. Aš šiek tiek mačiau, bet rašiau nosimi. Kitais žodžiais tariant, labai prisikišusi prie sąsiuvinio. Buhalterinius mokslus baigiau. Kai žmogus nori, tai ir pasiekia užsibrėžtą tikslą.

Mokslams vaikų namai nedavė jokio išlaikymo. Neturėjau jokio pragyvenimo šaltinio. Gaudavau 150 rublių stipendiją ir vyriausioji sesuo duodavo 100 rublių. Šios pinigų sumos išgyventi nepakako. Nuo stipendijos atskaičiuodavo mokestį už bendrabutį. Vėl teko prisiminti tremtį ir bado metus. Valgydavau kas trečią ar ketvirtą parą. Po paskaitų nuolat gulėdavau - paprasčiausiai iš bado nebuvo jėgų vaikščioti. Bijojau nukristi ir neatsikelti. Technikumo bendrabučio kambaryje gyvenau su Janyte Augustinaitė, vėliau tapusia Sipiene (žinoma šaškininkė, sporto meistrė - red. pastaba). Ji nuolat keldavo mane iš lovos, ragino eiti sportuoti. Pati žaidė šaškėmis. Vieną kartą jėga ištempė iš lovos ir pradėjo mokyti mane šio žaidimo. Pradėjau žaisti teknikumo komandoje. Vėliau vaikščiojome į šaškių ir šachmatų klubą. Mus treniravo žinomas treneris Juozas Kulikauskas. Žaidimas šaškėmis mane gelbėjo nuo bado. Žaisdama teknikumo komandoje gaudavau maitinimo ta-

lonus. Pagaliau žaisdama užsimiršdavau, kad noriu valgyti.

Baigiau ir buhalterijos mokslus. Gavau paskyrimą dirbti Mažeikiuose. Ten gyvenau pusantų metų. Svajojau sugrįžti į Vilnių. Kartą susikroviau mantą ir išvažiavau gyventi į sostinę. Neturėjau nei darbo, nei kur gyventi. Priglaudė sesuo. Darbo ieškojau ilgai. Reikėjo pakeisti kelias darbovietes. Darbindamasi niekam neskakiau, kad esu tremtinė. Pildydama anketas visur rašiau, jog esu iš vaikų namų. Gal todėl niekam neužkliūdavau. Pagaliau įsidarbinau hidrometeorologijoje vyriausiąja buhalterė. Norint ja dirbti, reikėjo važiuoti į Maskvą, gauti sutikimą. Ten nuslėpiau tikrą savo praeitį, tik pasakiau, kad augau Kuršėnų vaikų namuose. Tuometiniams Maskvos funkcionieriams to pakako. Patikrinimą perėjau. Jiems netgi neužkliuvo mano silpnas regėjimas. Gavusi „palaiminimą“ laiminga sugrįžau namo.

Mamytė iš tremties grįžo 1960 metais. Tremtyje išteko antrą kartą. Jos vyras buvo nepriklausomas Lietuvos karininkas, labai išsilavinęs žmogus. Lageryje kalėjo 10 metų. Šiame lageryje iš dviejų tūkstančių kalinių liko gyvi vos penki. Po lagerio dar dešimt metų gyveno tremtyje. Mama laukė jo tremties termino pabaigos ir tik tada abudu sugrįžo į Tėvynę. Patėvis, grįžęs į Tėvynę, čia nepritapo. Labai pamėgo stikliuką. Tiesą pasakius, mes jį ne itin nuoširdžiai priėmėme. Mama liepė savo vyrą vadinti tėčiu. Aš negalėjau - jį vadindavau tik mamos vyru.

Dirbdama vyriausiąja buhalterė slėpiau savo silpną regėjimą. Žinoma, bendradarbiai matė, kad prastai matau. Jie buvo draugiški ir tylėjo. Tik devintojo dešimtmečio viduryje nusprendžiau oficialiai įsiforminti neįgalumą. Atsiguliuoju į Santariškių ligoninę. Gydytojai, apžiūrėję akis, susiėmė už galvų. Jų nuomone, su tokiomis žaizdomis nė negalėjau matyti. O kaip įsigudrinau dirbti buhalterė, jiems tai liko neįmanoma mįslė. Gydytojai iš karto man pasiūlė neįgalumą. Tuometinė Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos gydytoja Gražina Chaleckienė kiekvienais metais kvietė iš naujo nustatyti neįgalumo lygį. Gydytojai mano atvejis pasirodė unikalus. Ji kasmet tikrino mano akis ir regėjimo aštrumą.

Išėjusi į pensiją įstojau į Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungą. Atsiradus daugiau laisvo laiko, prisiminiau jaunystės pomėgį - šaškes. Taip sugrįžau prie šaškių lentos.

Užrašė Antanas MONKEVIČIUS

JIE PLAUKIA, JIE PLAUKS!

Alvydas VALENTA

Liepos viduryje Jungtinėje Karalystėje, Glazge, vyko IPC (Tarptautinis olimpinis komitetas - angl.) pasaulio plaukimo čempionatas. Lietuvai jame atstovavo du sportininkai - kaunietis Mindaugas Dvylaitis (trenerė Birutė Statkevičienė) ir vilnietė Gluosnė Norkutė (treneris Rimantas Venckutonis). Abu plaukikai parodė gana gerus rezultatus, savo rungtyse pateko į pajėgiausių pasaulio plaukikų aštuntukus, pagerino keletą asmeninių ir Lietuvos aklujų bei silpnaregių rekordų. Bet apie čempionatą, šalies plaukimo dabartį ir ateitį - kiek vėliau. Kad geriau suprastume, kur esame ir kur einame, turime bent trumpai prisiminti aklujų plaukimo pradžią ir istoriją.

Keturi dešimtmečiai

Aklujų plaukimo Lietuvoje pradžia - 1976-1977 metai, kai, pastačius tuometinę Vilniaus aklujų ir silpnaregių mokyklą, bene antraisiais jos veiklos metais, moksleiviams be daugelio kitų būrelių, buvo pasiūlyta lankyti baseiną. Norinčių atsirado daug, prasidėjo treniruotės, vėliau imta rengti varžybas. Taigi Lietuvos aklujų plaukimo istorija baigia jau ketvirtą dešimtmetį. Per tuos keturiasdešimt metų buvo silpnresnių ir stipresnių, gal net labai perspektyvių plaukikų, tačiau akivaizdu, kad plaukimas Lietuvoje, palyginti kad ir su lengvąja atletika, buvo ir liko labiau mėgėjiškas laisvalaikio užsiėmimas nei gero sportinio meistriškumo reikalaujanti veikla. Didžiausias mūsų plaukikų pasiekimas - dalyvavimas tuometinėse SSRS sąjunginėse varžybose. Jos vykdavo kas treji metai nuo 1978 m. Mūsų komanda jose reguliariai dalyvaudavo ir netgi grįždavo su medaliais. Tiesa, jeigu atmintis neapgauna, aukso niekada neiškovojoje. Situacija iš esmės pasikeitė per pastaruosius keletą metų ir šis pasikeitimas pirmiausia susijęs su dviejų plaukikų - kauniečio Mindaugo Dvylaičio ir vilnietės Gluosnės Norkutės - vardais. M. Dvylaitį treniruoja daugkartinė Lietuvos čempionė, Lietuvos sporto universiteto dėstytoja, Miuncheno olimpinių žaidynių (1972) dalyvė Birutė Statkevičienė, o G. Norkutę - ilgametis Lietuvos aklujų sporto federacijos generalinis sekretorius, praeityje daug metų dirbęs aklujų sporto instruktoriumi, - Rimantas Venckutonis. M. Dvylaičiui ką tik sukako devyniolika. Jis yra Kau-

no Juozo Gruodžio konservatorijos studentas. G. Norkutė šiais metais Vilniaus universitete baigė psichologijos bakalauro studijas ir toliau tęsia jas jau kaip šios srities magistrantė.

Aptardamas aklujų ir silpnaregių plaukimo situaciją Lietuvoje R. Venckutonis sako: „Anksčiau treneriai su regėjimo negalią turinčiais plaukikais daugiausia dirbdavo visuomeniniais pagrindais. Nebuvo varžybų, stimulo tobulėti, siekti rezultatų. Tiesa, su buvusių SSRS respublikų plaukikais rungtyniaudavome, bet didesnės motyvacijos tobulėti neturėjo nei patys sportininkai, nei treneriai. Plaukimo treneriu pradėjau dirbti 2010 metais. Ėmėme ieškoti galimybių dalyvauti tarptautinėse varžybose, sportininkams atsirado paskata tobulėti, siekti rezultatų. „Šaltinio“ sporto klube treniruojasi keletas jaunų plaukikų, kurių rezultatai, išskyrus Gluosnę, gal nėra labai geri, bet ateityje, jeigu šie plaukikai ir toliau intensyviai treniruosis, jie tikrai gerės.“

M. Dvylaičio trenerė B. Statkevičienė prisimena: „Atvirai kalbant, su Mindaugu susitikome labai atsitiktinai. Kaune mokiau neįgaliuosius plaukti, bet dirbau su jais visuomeniniais pagrindais. Atėjo laikas, kai supratau, kad šitaip dirbti daugiau negaliu. Sau pasakiau, kad apsiribosiu tik tomis valandomis, kurios man priklauso kaip sporto universiteto dėstytojai. Tuo metu (tai buvo prieš gerus dešimt metų) paskambino Mindaugo mama, pasakė, kad turi neregį sūnų ir kad jis labai nori išmokti plaukti. Gerai, sakau, paskambinkite po dviejų savaitių, tada žiūrėsime. Po dviejų savaitių Mindaugo mama vėl skambina, klausia. Kur dingsi? Atveskit, sakau, tą vaiką, pabandysime. Pirmųjų treniruočių neprisimenu. Kažkada Mindaugo paklausiau, ar atsimeni, ką tada darėme? „Jūs pati lipote su manimi į vandenį, rodėte judesius ir per pirmą treniruotę nuplaukiau 25 metrus“. Mindaugas buvo mažiukas, bet turėjo ilgą ranką. Kai pamačiau pirmą kartą, atsimenu, pagalvoju: „Iš šito vaiko bus plaukikas!“ Tokia buvo pradžia. Pirmiausia ačiū reikia pasakyti Mindaugo mamai, kuri juo labai nuoširdžiai rūpinosi ir tebesirūpina. Panoro vaikas plaukti - padarys viską, kad tą norą įgyvendintų! Dirbu Lietuvos sporto universitete dėstytoja. Studentams, tarp kurių yra ir neįgaliųjų, plaukimo pradmenys yra privalomi. Tačiau ką reiškia išmokyti

plaukti kad ir neįgalų, bet regintį žmogų ir visiškai nematantį? Regintysis mato tavo judesius, juos atkartoja. Neregys viso to nemato. Su visiškai nematančiais žmonėmis iki tol niekada nebuvau dirbusi, o, be to, Lietuvoje apskritai nėra jokios teorijos, jokios literatūros, kaip šiuos žmones mokyti plaukti. Lipau pati su Mindaugu į baseiną, rodžiau judesius, guldžiausi ant žemės, ant stalo, vėl rodžiau. Ir vandenyje, ir sausumoje kartu ieškojome, eksperimentavome. Žmogus niekada gyvenime nematęs, kaip reikia plaukti krūtine - vesdavausi studentus, tarėmės, kaip geriau parodyti judesius, kaip išmokyti taisyklingai atlikti startą. Mindaugui tai buvo ypač sunku, bet, kaip dabar matau, tai sunku ir kitiems nematantiems plaukikams. Mindaugui buvo įdomu mokytis plaukti, man buvo įdomu jį mokyti. Mindaugas buvo gabus mokinys, net sporto universiteto dėstytojai stebėdavosi: praėjusią savaitę nedarė ir to, ir ano, o po savaitės, žiūrėk, jau plaukia... Bet išmokti plaukti yra viena, o tapti geru sportininku - kita. Kai Mindaugas išmoko plaukti, prasidėjo „juodas“ darbas: šlifavome judesius, plaukimo techniką. Vėl eksperimentavome, ieškojome. Kartą per treniruotę žiūriu - Mindaugas verkia. Klausiu, kas atsitiko? Susimušiau į sienelę galvą, sako. Tada supratau, kad jam reikia rodyti posūkius. Dabar Mindaugas plaukia, o aš lakstau iš vieno baseino galo į kitą ir su lazda rodau posūkius. Taip dirbome keletą metų. Mindaugas išmoko plaukti, tačiau prispaudė mokslai, muzikos pamokos, baseiną pradėjo lankyti vis rečiau - kartą per sa-

vaitę ar net ir per mėnesį. Pagaliau atėjo laikas, kai supratau, kad daugiau nieko jam negalėsiu duoti ir pasakiau, kad Mindaugas gali ir toliau plaukioti, bet jau savarankiškai, juolab kad, išskyrus Aklujų sporto federacijos rengiamus čempionatus, varžybų nebuvo, stimulo tobulėti, siekti rezultatų - irgi. Proveržis įvyko prieš kokius ketverius ar trejus metus. Tada vilniečiai vežėsi Mindaugą į Baltarusiją, į atvirą jų plaukimo čempionatą. Mindaugas iškovojo pirmąją vietą, suprato, kad gali ir nori plaukti toliau. Pernai užėmėme šeštąją ir aštuntąją vietas Europos čempionate. Šiais metais balandį Vokietijoje vykusiame atvirajame plaukimo čempionate jis įvykdė du pasaulio čempionato A normatyvus, dar du normatyvus įvykdė praėjusiais metais Europos čempionate. Taigi iš viso keturi normatyvai!" (Apie tai, ką reiškia ir kam reikalingi normatyvai, - kiek vėliau).

M. Dvyličio sportinė biografija nėra ilga, bet jau pakankamai solidi: daugybė aukso medalių Lietuvos aklujų ir silpnaregių plaukimo čempionatuose, daugybė ne kartą gerintų Lietuvos rekordų, dalyvavimas įvairiose tarptautinėse varžybose. Ir jeigu net kai kada pasitaiko grįžti be medalių, kaip, pavyzdžiui, pernai iš Europos čempionato, tai vis tiek yra labai didelis pasiekimas. Apie visa tai galima kalbėti daug ir ilgai, tačiau Mindaugas dar labai jaunas ir svarbiausios pergalės, norime tikėti, jo laukia ateityje. Vis dėlto vieno „egzotiško“ fakto negalime nepaminėti. 2013 m., minint 95-ąsias Lietuvos nepriklausomybės akto pasirašymo metines, Elekt-

IPC pasaulio čempionate: trenerė B. Statkevičienė (kairėje), M. Dvyliaitis, G. Norkutė, treneris R. Venckutonis

rėnuose buvo surengtos neįprastos plaukimo varžybos, jose sportininkai turėjo per 3 valandas nuplaukti kuo ilgesnį atstumą, o neįgalūs sportininkai be išlygų varžėsi tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir įgalūs. Jose dalyvavo ir M. Dvylaitis. Per 3 val. jis nuplaukė 9 km 150 m, tik 250 m atsiliko nuo varžybų nugalėtojo ir iškovojo sidabro medalį. Neperdedant ir nesivaikant skambių žodžių, galima pasakyti, kad vien šiuo plaukimu Mindaugas atvertė naują puslapį Lietuvos aklujų ir silpnaregių plaukimo istorijoje.

G. Norkutė iki šiol sporto pasaulyje buvo labiau žinoma kaip lengvaatletė. Tačiau, kaip pati sakė, plaukimas visada buvęs antroji jos meilė. „Jei lengvosios atletikos treniruotės per savaitę būdavo penkios, tai plaukimo - dvi. Jeigu mažiau sportuodavau sausumoje, daugiau - vandenyje. Nuo praėjusių metų daugiau dėmesio pradėjau skirti plaukimui, ėmė gerėti rezultatai.“

IPC pasaulio čempionatas

Jokiame tikrai aukšto lygio tarptautiniame čempionate joks sportininkas neišdygsta kaip grybas po lietaus. Prieš aukščiausio lygio varžybas jis turi daug ir intensyviai treniruotis, tačiau reikia dar įvykdyti ir tam tikrus varžybų dalyviams keliamus reikalavimus - normatyvus. Europos čempionatai turi vienokius, pasaulio - kitokius, olimpinės ir parolimpinės žaidynės - dar kitokius normatyvus. Normatyvai yra maksimalūs ir minimalūs, maksimalūs trumpai vadinami A normatyvais, minimalūs - B normatyvais. Taigi Mindaugas Dvylaitis iki IPC pasaulio čempionato buvo įvykdęs keturis A normatyvus: 400 m plaukimo laisvu stiliumi, 100 m nugara, 100 m krūtine ir 200 m kompleksiniu būdu. Skaitytojams, mažiau žinantiesiems apie plaukimą, pasakysime, kad tai itin sunki rungtis, reikalaujanti iš sportininko gerai plaukti visais stiliais: peteliške, nugara, krūtine, laisvuoju stiliumi. Kiekvienu iš šių stilių plaukiama pakaitomis po 50 metrų.

G. Norkutė iki IPC pasaulio čempionato buvo įvykdžiusi du normatyvus: A - 100 m plaukiant nugara ir B - 50 m laisvu stiliumi.

Pakeliui į IPC pasaulio čempionatą Glazge abiem sportininkams labai reikšmingas ir atsakingas buvo balandžio mėnesį vykęs atvirasis Vokietijos plaukimo čempionatas. Be Vokietijos sportininkų, jame dalyvavo daugybė pačias įvairiausias negalias turinčių plaukikų iš daugiau nei 50 šalių. Abu Lietuvos atstovai jame plaukė itin sėkmingai. G. Norkutė pagerino net keturis Lietuvos aklujų ir silpnaregių moterų re-

kordus, M. Dvylaitis įvykdė du pasaulio čempionato A normatyvus. Po atvirojo Vokietijos plaukimo čempionato M. Dvylaitis iškovojo teisę pasaulio čempionate plaukti keturias rungtis: 100 m nugara, 100 m krūtine, 200 m kompleksiniu būdu, 400 m laisvuoju stiliumi. G. Norkutė startavo dviejose rungtyse: plaukė 100 m nugara ir 50 m laisvuoju stiliumi.

Liepos vidurys. Škotija, Glazgas. Mindaugo ir Gluosnės startai. Iškart pasakysime, kad svajotų medalių nepavyko laimėti, tačiau abu sportininkai plaukė tikrai neblogai ir savo rungtyse užėmė geras vietas. Mindaugas - šeštąją, aštuntąją ir dvi devintąsias. Plaukdamas 200 m kompleksiniu būdu Mindaugas net 5 sekundėmis pagerino savo paties rekordą, dabar jis - 3 min. 4 sek. Aukščiausią, šeštąją vietą, Mindaugas iškovojo plaukdamas 100 m nugara, - 1 min. 22,31 sek. Šiek tiek (0,16 sek.) pagerintas ir Lietuvos rekordas plaukiant 100 m krūtine. Dabar jis yra 1 min. 28,52 sek. Komentuodama Mindaugo startus pasaulio čempionate, jo trenerė B. Statkevičienė sakė: „Šeštoji vieta pasaulyje - atrodytų, tai visai neblogai. Deja, kol kas nepasiekėme svarbiausio tikslo - neįvykdėme nė vieno Rio de Žaneiro parolimpinių žaidynių A normatyvo. Nors įvykdėme net trijų rungtių B normatyvus, bet sportininkui jie tik atveria kelią dalyvauti žaidynėse, tačiau jo negarantuoja. Jei gu kiti metai būtų ne olimpiniai metai, tokiais Mindaugo startais reikėtų tik džiaugtis. Dabar reikia dar padirbėti ir gerokai pasistengti. Galimybę įvykdyti parolimpinių žaidynių normatyvą dar turime, bet tik iki kitų metų pradžios. Lapkritį vyks atvirasis Švedijos, gruodį - atvirasis Lenkijos čempionatas, dalyvausime ir bandysime.“

G. Norkutė Glazge ypač sėkmingai plaukė 100 m nugara - šį atstumą ji įveikė per 1 min. 30,61 sek., daugiau nei pusantros sekundės pagerino Lietuvos aklujų ir silpnaregių moterų rekordą ir tapo septintąja pasaulyje. Plaukiant 50 m laisvuoju stiliumi Gluosnei pasisekė kiek mažiau - ji nepateko į stipriausiųjų aštuntuką ir beliko džiaugtis dešimtają vietą. Tačiau rezultatas, kurį ji parodė - 33,09 sek. - yra naujas Lietuvos aklujų ir silpnaregių moterų rekordas, kartu įvykdytas ir parolimpinių žaidynių B normatyvas.

Po metų - Rio de Žaneiro parolimpinės žaidynės. Labai norime tikėti, kad jose išvysime startuojančius ir Lietuvos plaukikus. Tačiau net jeigu taip ir neatsitiktų, dabar jau aišku, kad galime siekti geriausių šios sporto šakos rezultatų, galime būti tarp geriausių jos atstovų. O jeigu galime, tai anksčiau ar vėliau ir būsime.

Vasara - ne tik poilsio ar atostogų metas, bet mums, neįgaliesiems, blogai matantiems žmonėms, pats geriausias laikas ko nors nauja išmokti, pasitikrinti, ar ne veltui namuose mokėmės naujų kasdienių buities įgūdžių, savarankiškumo, ar tinkamai savo žinias perteikė socialiniai darbuotojai.

Rajono organizaciją sudaro vyresnio amžiaus žmonės, turintys regos negalią, bet su nekanturumu laukėme rugpjūčio 3 dienos. Tą dieną organizacijos nariai, vieni ar lydimi draugų, šeimos narių, su pakilia nuotaika rinkosi prie Lietuvos aklyjų ir silpnaregių sąjungos Švenčionių rajono organizacijos būstinės. Netrukus čia atvažiavo patogus, turįs gerai veikiančius kondicionierius UAB „Meteorit turas“ autobusas. Kelionė iki Šventosios poilsio namų „Spindulys“ neprailgo. Organizacijos nariai, vykstantys pirmą kartą nuogaštavo, kad blogai mato, kad bus

„Mokėmės vaikščioti su baltąja neregio lazdele“

sunku orientuotis naujoje nepažįstamoje aplinkoje, kad bus nesaugu, pasiklys, nieko naujo nesužinos. Nuogastavimų buvo įvairių, bet jau pirmą dieną nuotaika pagerėjo, nes saulutė kaitriai šildė ir žadėjo gerą orą visus 8 dienas. Mes ne tik mėgavomės oro, saulės ir jūros teikiama malonumais, bet per pačius karščius poilsiavietės „Spindulys“ teritorijoje mokėmės vaikščioti su baltąja neregio lazdele, pasirinkti tinkamas regą kompensuojančias priemones, rašyti reginčiųjų raštu specialioje lentelėje, savarankiškai nustatyti laiką kalbančiuose laikrodžiuose, su įvertuku įsiverti siūlą ir prisisiūti saugą, pasimatuoti kraujospūdį. Su baltosiomis lazdelėmis savarankiškai nueidavome net iki pajūrio. Kelio trasoje, pereinant „Mokyklos“ gatvę ties mūsų poilsiavieta, pasigedome skiriamą ženklo „Aklieji“ arba „Neįgalūs“. Tai mums labai aktualu, nes šalia įsikūrę dar du poilsio namai neįgaliesiems. Pačiame paplūdimyje norėtusi matyti didesnes informacines lentas ar nuorodas. Mėgstantiems klausyti įgarsintą knygą poilsio namų administracija paskolino kompaktinius diskų grotuvus. Iš namų vežėmės aklyjų šaškes. Kas norėjo, galėjo išbandyti jėgas. Žaidėme ir su iš kitų rajonų atvykusiais LASS nariais. Tai ne tikros varžybos, o šventė ir savo gebėjimų išbandymas, teigiamos emocijos, bendravimas.

Organizacijos narė Alicija Zoluckaja važiavo pirmą kartą. Džiaugėsi „Spindulio“ poilsiavietės pritaikyta aplinka nematantiems, jai patiko Šventosios mieste įrengti treniruokliai, pritaikyti neįgaliesiems. Būtų labai gerai, kad tokius treniruoklius įrengtų Švenčionių mieste. Šiai minčiai pritarė ir pabradiškiai. Užsiėmimuose moteris džiaugėsi prisitaikiusi didinimo stiklą. Oleg Špakovkij įgijo savarankiškumo vaikščiodamas su neregio lazdele.

Už šias nuostabias akimirkas, pagalbą įveikiant negalią, už atrastus naujus gyvenimo iššūkius, už akstiną toliau gyventi visavertį gyvenimą ir džiaugtis juo su sutiktais naujais likimo draugais nuoširdžiai dėkojame Švenčionių rajono savivaldybei, skyrusiai dalį lėšų autobuso nuomai bei geros valios rajono gyventojams, skyrusiems 2 procentus gyventojų pajamų mokesčio.

VIEŠNAGĖ PIETŲ KORĖJOJE

Mantas BRAZAUSKIS

Daug tūkstančių kilometrų skiria Seulą nuo Vilniaus. Taip toli buvau tik kartą, 2007 metais, kai lankiausi Kolorado Springse, JAV. Tada dar buvau „žalias“ golbolo žaidėjas. Rudenį bus dešimtas mano sezonas.

Dar nesu dalyvavęs parolimpinėse žaidynėse, bet turėjau garbės padėti nacionalinei golbolo rinktinėi iškovoti kelialapį į 2016 metų Rio de Žaneiro parolimpines žaidynes. Kelialapiai buvo dalijami pasaulio žaidynėse šių metų gegužę - jos vyko Seule, Pietų Korėjoje. Šiame turnyre dalyvavo šešiolika vyrų golbolo komandų. Kelialapius išsidalijo komandos, užėmusios prizines vietas. Mūsų šalies rinktinė kelialapį į parolimpines žaidynes iškovojo turnyrą užbaigusi be pralaimėjimų ir pasipuošusi aukso medaliais. Bet ne varžybos šio straipsnio tikslas. Man svarbiau pasidalinti įspūdžiais iš Pietų Korėjos, o tiksliau - Seulo.

Į kelionę leidomės ankstų gegužės septintosios rytą, žinojome, kad kelionė tęsis vos ne visą dieną. Golbolo komandą sudarėme: aš, Mantas Panovas, Justas Pažarauskas, Nerijus Montvydas, Marius Zibolis ir Henrikas Pavliukianecas, mūsų treneris Karolis bei jo asistentas Klaidas, gydytoja Dalia. Su mumis keliavo ir dziudo imtynininkas Osvaldas bei jo treneris. Osvaldo tikslas taip pat buvo kelialapis į parolimpines žaidynes. Pirmasis lėktuvas mus nukraidino iki Rygos, vėliau - Paryžius ir Seulas. Kelionė truko maždaug dešimt valandų. Ją pailgino filmai, muzika, radijas - visa tai įprasti dalykai šiuolaikiniame lėktuve kaip ir maitinimas - vakarienė bei pusryčiai.

Seule buvome rytą. Pasienio poste dovanų palikome pirštų antspaudus, akių nuotraukas. Tai įprasta procedūra atvykus į Pietų Korėją iš kitų žemynų. Europiečiams reikėjo rodyti ir pasus.

Po visų formalumų - kelionė autobusu į viešbutį. Oro uoste mus pasitiko savanorė. Ji lydėjo mus, padėjo visų varžybų metu. Taigi su Pietų Korėjos sostine tie, kurie geriau mato, galėjo susipažinti žvalgydamiesi pro langus. Miestą gaubė rūkas - Seule tai smogas, temdantis saulę. Dar nebuvau patyręs tokio įspūdžio: pakeli akis į dangų, bet saulės šviesa nėra tokia skaisti, kad norėtum užsimerkti. Smogas įprastas šio miesto gyventojams - mat Seulas Pietų Korėjos sostinė, čia daug gamyklų, tad dūmai, be jokios abejonės, neišvengiami. Seule - apie dešimt su

puse milijono gyventojų. Akivaizdi grūstis, namai vienas šalia kito, ištįsę į aukštį.

Pasiekę viešbutį, supratome: ir mes gyvenime šiočioje tokioje grūstyje, nors apgyvendinti buvome dviviečiuose kambariuose. Viešbutyje daug aukštų, bet kambariai nedideli. Buvo galima numanyti, kad bus gausybė elektronikos. Visus labiausiai pralinksmino tualetai. Sakyčiau, tikra prabanga bet kokiai sėdynei. Atsisėdi ant klozeto ir užtrunki ne todėl, kad skaitytum laikraštį ar panašiai leistum laiką atlikdamas gamtinį reikalą, o todėl, kad pasinaudotum galimybe išstudijuoti visas čia teikiamas funkcijas. Mūsų tualetuose „sėdimieji“ aparatai turėjo atskirą valdymo sistemą, t.y. pultelį su ne vienu mygtuku. Kai kurių funkcijų perprasti nepavyko, tačiau kelios įsiminė. Buvo galimybė atliktus gamtinį reikalą ar prieš jį pasišildyti sėdynę. Buvo vėdinimo funkcija - spustelėjus mygtuką iš klozeto ima pūsti vėjelis. Beje, tokie išmanieji tualetai gali nuplauti tavo sėdynę, dargi galima rinktis ne vieną srovelę. Kambarys išmanumu nuo tualetu neatsilikio: televizijos pulteliu buvo galima ir kanalus perjungti, ir šviesas kambaryje reguliuoti, ir valdyti kondicionierių. Liftai viešbutyje pritaikyti ir akliems - ne tik dėl to, kad balsas praneša, kelintame aukšte liftas stoja, bet ir dėl mygtukų, kuriais liftas nukreipiamas į norimą aukštą. Skaičiai ant mygtukų užrašyti brailio raštu.

Labai nemažai Seulo šaligatvių pritaikyti akliems kaip šaligatvis Vilniuje prie aklųjų bibliotekos. Dažnai į varžybų patalpas keliaudavome autobusu, bet teko keliauti ir pėsčiomis, pavyzdžiui, anksti rytą, kai norėdavome geriau atsibusti ir pradėti apšilimą kur kas žvalesni.

Kiekvienam iš mūsų greičiausiai malonu, kai mumis kas nors rūpinasi, saugo ir kitaip užtikrina gerovę. Viešėdamas Seule patyriau tokio rūpinimosi perteklių. Regis, žaidynių organizatoriai tikrai norėjo, kad delegacijoms viešnagė Korėjoje prilygtų buvimui savuose namuose. Savanoriai žaidynių metu tarsi prilipo prie sportininkų, stengėsi padėti jiems visur ir visada, nepalikti jų vienu nė minutės. Laikas jiems buvo toks brangus, koks brangus yra gintaras, kurį išmeta Baltijos jūra. Drįsčiau teigti - viską varžybų metu darėme minutės tikslumu: keliavome į rūbines, ėjome apšilti, na, ir visa kita buvo taip pat laiku. Savanoriai laikėsi nustatyto grafiko taip skrupulingai, jog, baigę darbus ir anksčiau ga-

lėję grįžti į viešbutį, vis dėlto lūkuriuodavome iki sutarto laiko ir mes. Likus kelioms dienoms iki varžybų, po akių patikrinimo iki nustatyto vykti į viešbutį laiko liko gal daugiau nei pusvalandis. Jį pralaukėme, nes vairuotojas niekaip nesutiko važiuoti anksčiau - neleido „bosas“. Apimti nevilties, jog galime netekti vakarienės, emėmės visokių priemonių. Buvo išbandytas autobuso mikrofonas, apžiūrėta vairavimo sistema. Apskritai savanoriai, ir ne tik jie, į „bosą“ kreipdavosi nuolat. Mūsų savanorės vardas buvo Kim Kiun. Ji sėdėdavo rūbinėse su mūsų komanda, kartais gaudavo iš mūsų kokių darbelių - tada pasišalindavo. Mergina buvo tokia tyli, jog nepamačius jos sėdinčios buvo galima pamiršti ją esant. Kim Kiun turėjo ir greitas kojytes bei gerą klausą: pakvietus tuoj pasigirdavo greitai žingsneliai, nuostabus „labas“, ištiriamas maloniu balsu. Ilgai netruko ir Kim Kiun savo kolegą išmokė sveikintis lietuviškai. Mes taip pat sužinojome, jog ši korėjietė yra lankiusis Lietuvoje - čia praleido nemažai laiko studijuodama. Komandos nariai, lankęsi Kinijoje, teigė, jog ir toje šalyje savanorių apsauga buvo beveik tokia pati. O grįžtant prie geros klausos ir reakcijos bei rūpestingumo, bandėme pasvajoti apie tokias žmonas, rūpestingas ir mielas. Nemanome, jog lietuvaitės žmonos negali būti tokios - tiesiog, kai yra gerai, tada pagalvoji, kad gali būti dar geriau...

Man, mėgstančiam muziką, taip pat rūpėjo šiek tiek pažinti korėjietišką muziką. Visas pasaulis žino atlikėją Psy ir jo dainą „Gangnam style“. Koks paradoksas - viešnagės metu neteko jo girdėti. Daugiausia girdėdavau popmuzikos. Nevengiama čia ir anglų kalbos. Dainose - nuolat dvikalbystė. Nelabai aišku, kas dominuoja - anglų ar gimtoji kalba. Įstrigo kelios dainos, kurias pavyko susirasti grįžus namo.

Likau patenkintas ir maistu. Viešbutyje buvo

nemažai skanių dalykėlių - tai ryžiai, makaronai, azijietiški koldūnai, sriuba su žuvų ikrais. Įsiminiau kelis užkandžius ir patiekalus, kurie mano iki viešnagės nebuvo ragauti. Toks užkandis buvo tešloje pagamintos žuvies spurgos, jau minėta sriuba, šalti spagečiai, beje, gana aitroko skonio. Tokie buvo ir azijietiški koldūnai. Ir apskritai, aitresnių prieskonių ten netrūko. Pietūs kiekvieną dieną buvo beveik vienodi, gaudavome sausus davinčius. Pagrindinis patiekalas buvo viena per pusę perpjauta tortilija, į kurią gamintojai kišo, matyt, viską, kas tilpo ar buvo po ranka. Čia taip pat sužinojau, jog bulvių košė gali būti ir saldi, ir su svogūnais. Iš tiesų buvo ir įdomu, ir skanu.

Dar vienas nepamirštas įspūdis - žaidėme arenoje, kurioje telpa apie aštuoni tūkstančiai žiūrovų. Pamenu, kai įžengėme į ją, mintyse net švilptelėjau. Stovėjau aikštėje, apšviestas stiprių šviesų iš lubų, netoli jų kabojo ir didžiulis ekranas. O, svarbiausia, šonuose - daug erdvės, kuri buvo skirta žiūrovams. Tai buvo kažkas didinga. Didžiulėje arenoje vyko ir atidarymo ceremonija: sportininkai sėdėjo arčiausiai scenos, žiūrovai plojo tribūnose visiems, kurie pagal eiliškumą žygiavo, juos sveikino, pristatydavo savo šalį. Ceremonijoje skambėjo daug kalbų. Jas vainikavo nuostabus choro pasirodymas, palydėtas fejerverkais.

Uždarymo ceremonijoje būti neteko, tuo metu autobusu riedėjome į oro uostą, lydimi nuostabiosios pagalbininkės Kim Kiun. Kelionė atgal neprailgo. Nesvarbu, jog Amsterdame reikėjo lėktuvo į Vilnių laukti apie aštuonias valandas. Laiką „prastumti“ padėjo kortos, kava ir gera nuotaika bei bendravimas. Taigi, namo parsivežėme ne tik auksą, bet ir gerų įspūdžių bei žaislinius žaidynių talismanus, kurie dar ilgai primins viešnagę Pietų Korėjoje.

IŠ MŪSŲ KALENDORIAUS

ANGELĖ DAUJOTIENĖ

Henrikas STUKAS

Gimė 1955 m. rugpjūčio 25 d. Dvariškių kaime, Kėdainių rajone. Mergaitė nuo pat gimimo blogai matė. Tėvai, vengdami galimų silpnaregės dukrytės susižeidimų kaime, ypač įkritimo į šulinį, 1962 m. persikėlė gyventi į Panevėžį. Ten Angelė pradėjo lankyti 6-ąją vidurinę mokyklą. Silpnas regėjimas mergaitę išmokė užsispyrimo, drąsos bei kruopštumo. Dar pradinėse klasese, norėdama sužinoti, ką mokytoja parašė, mokinė nuolat bėgdavo prie lentos. Šioje mo-

kykloje Angelė baigė pradinį mokslus ir, 1966 m. Kauno aklųjų internatinėje mokykloje atsiradus laisvai vietai, pradėjo mokytis šeštoje klaseje. Mokyklą baigė 1973 m. Baigusi mokyklą mergina vienus metus dirbo Vilniaus gamybiniam mokymo kombinate. Po to įstojo į Vilniaus kultūros mokyklą. Ją baigė 1976 m. Dar mokydamosi Kultūros mokykloje 1975 m. pradėjo dirbti tuometinėje Lietuvos aklųjų draugijos bibliotekoje. Čia dirbo neatsitiktinai: silpnaregė

planavo mokytis toliau, siekti aukštojo mokslo. Norint tai padaryti, reikėjo gauti darbdavio rekomendaciją. Ją gavusi 1977 m. įstojo į Šiaulių pedagoginį institutą, kur 1982 m. baigė tifoldagogikos studijas.

Dar studijuodama Šiauliuose, A. Daujotienė 1980 m. pradėjo dirbti LAD Vilniaus tarprajoninėje valdyboje pirmininke. Baigusi mokslus tęsė darbą šioje įstaigoje. Tai buvo tikra gyvenimo mokykla. Jaunoji pirmininkė rūpinosi Vilniaus krašto aklųjų ir silpnaregių socialiniais, buitinais ir kultūriniais reikalais. Veiklos laukas itin platus - pradėdant malkomis neregiamis ir baigiant pastatų remontu.

1982 m. antraeilės Angelės pareigos buvo pedagoginis darbas - ji pradėjo dirbti Vilniaus suaugusių aklųjų vidurinėje mokykloje brailio rašto mokytoja.

Jaunos specialistės aktyvumas buvo pastebėtas tuometinės LASS vadovybės. Nuo 1987 m. A. Daujotienė išrenkama Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos centro valdybos pirmininko pavaduotoja. Angelė buvo atsakinga už neregijų švietimą, kultūrą, reabilitaciją, sportą ir organizacinį darbą.

Nuo 1990 m. sausio 8 d. A. Daujotienė paskiriama Vilniaus aklųjų ir silpnaregių vidurinės mokyklos direktore. 1994 m. reorganizavus mokyklą į Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centrą (LASUC), tapo šios įstaigos direktore. Šių metų sausio 8 d. sukako 25 metai, kai A. Daujotienė eina šias pareigas. Iki šiol Angelė prisimena pirmuosius darbo metus, kai mokyklos mokiniai, vadovaujami mokytojo Aristoldo Ku-

biliaus, su spektakliu „Amžino įšalo žemė“ apvažiavo visą šalį. Pirmiausia naujoji direktorė užmezgė ryšius su Europos aklųjų mokyklomis. Pirmieji neregiai buvo išsiųsti mokytis į JAV - tai buvo R. Audiejaitis, S. Mechas, prie jų prisijungė mokytojas V. Purlys.

1993 m. direktorė vyko į Niurnbergo aklųjų centrą, ten domėjosi centro veikla. Tais pačiais metais sukuriama LASUC pagal Niurnbergo modelį. Pasak direktorės, mažiausiai pasiteisino profesinis mokymas, kuris buvo organizuotas 1994 m. Reikalaujama, kad kurse būtų 12 mokinių, juos surinkti - sunki užduotis. Daug neregijų pradėjo mokytis integruotai. Profesinis mokymas gyvavo iki 2005 m. 2013 m. pasikeitė centro struktūra. Įsteigiamas specialiojo ugdymo skyrius.

Ilgainiui LASUC tapo savotišku resursų ir kompetencijų centru, teikiančiu reikalingą medžiagą bei metodinę paramą daugelio šalies švietimo įstaigų specialistams, regėjimo negalią turintiems moksleiviams ir jų tėveliams. Šiame centre spausdinami visi vadovėliai brailio raštu, reikalingi Lietuvos moksleiviams. Direktorė įvairiais aklųjų ir silpnaregių ugdymo klausimais organizuoja mokslines bei praktines konferencijas.

Tifoldagogė A. Daujotienė paskelbė ne vieną straipsnį, aktualų regėjimo neįgaliesiems, įvairiuose periodiniuose leidiniuose. 1998 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus už nuopelnus Lietuvos aklųjų švietimo srityje A. Daujotienę apdovanojo padėkos raštu.

MINĖTINOS SUKAKTYS

Rugsėjo 1 d. 1975 m. Vilniuje pradėjo veikti iš Kauno perkelta aklųjų ir silpnaregių vidurinė internatinė mokykla (1976 m. suteiktas rašytojo A. Jonyno vardas). Tuo pačiu metu Kaune atidaryta silpnaregių internatinė mokykla.

Rugsėjo 3 d. sukanka 80 metų, kai gimė (1935) Vaclovas Areima, spaudos darbuotojas, rašytojas (mirė 2013).

Rugsėjo 5 d. 1970 m. Vilniuje buvo įkurtas profesionalus Lietuvos aklųjų draugijos kamerinis choras. 1987 m. lapkričio mėn. jam suteiktas „Vilniaus“ vardas. Nuo 2010 m. kovo 1 d. - valstybinis choras „Vilnius“.

Rugsėjo 16 d. sukanka 115 metų, kai gimė (1900) Pranas Daunys, Lietuvos kariuomenės savanoris, Lietuvos aklųjų organizuotos veiklos pradininkas, rašytojas, muzikantas, lietuvių kalbai pritaikęs brailio raštą (mirė 1962).

Rugsėjo 16 d. sukanka 80 metų, kai gimė

(1935) Stasė Kulbeckienė, tautodailininkė, ilgametė UAB „Liregus“ darbuotoja bei įmonės LASS pirminės organizacijos pirmininkė.

Rugsėjo 17 d. sukanka 85 metai, kai gimė (1930) Vytautas Vitartas, aktyvus LASS narys, 44 metus dirbęs LASS Panevėžio įmonėje.

Rugsėjo 20 d. sukanka 85 metai, kai gimė (1930) Stanislava Petkevičienė (Zelavičiūtė), LASS veikėja, ilgametė LASS Vilniaus įmonės darbininkė, 1974-1994 m. buvo Lietuvos aklųjų draugijos centro valdybos prezidiumo narė.

Rugsėjo 22 d. sukanka 85 metai, kai gimė (1930) Jonas Simaška, LASS veikėjas, daug metų vadovavęs organizacijos įmonėms ir įstaigoms.

Rugsėjo 30 d. sukanka 60 metų, kai gimė (1955) Danutė Šmydek (Linkevičiūtė), tifoldagogė, masažuotoja, žymi sportininkė, parolimpinių žaidynių prizinininkė.

Į ŽEMAITIJOS SOSTINĘ

Liepos 2 dieną grupė LASS Pasvalio rajono filialo narių viešėjo Telšiuose. Neregiai liesdami galėjo susipažinti su Telšių miesto pagrindinių pastatų maketu. Neregius džiugino ant jo užrašai brailio raštu. Apžiūrėję miestą prie Masčio ežero susitikio su LASS Telšių rajono filialo nariais. Pabendravę, pasidalinę ateities planais, pasvaliečiai, lydimi LASS Telšių rajono filialo pirmininkės Dženetos Pocienės ir meno mėgėjų kolektyvo vadovo Antano Kontauto, aplankė Žemaičių kaimo buties muziejų. Grįždami akieji ir silpnaregiai dar ir į Šatrijos kalną įkopė.

INFORMACIJOS BUS DAUGIAU

Liepos 1 dieną startavo naujas interneto projektas „Aš galiu“. Jį galima rasti „Lietuvos ryto“ interneto svetainėje adresu asgaliu.lrytas.lt

Šioje skiltyje didžiosios žmonių su negalia organizacijos skelbia straipsnius apie savo veiklą ir neįgaliųjų gyvenimą, dalijasi gerąja patirtimi. Pirmąją projekto dieną paskelbtas „Mūsų žodžio“ žurnalisto Alvydo Valentos straipsnis apie 3D maketų neregiamis atveriamas galimybes pažinti pasaulį.

ŽOLIAVO

Liepos 2 dieną LASS Šakių rajono filialo nariams surengtas pažintinis žygis į Lekėčius. Kartu su žoliautoja Adele Skaisgėlienę akieji ir silpnaregiai rinko vaistines žoleles. Žoliautoją papasakojo apie jų gydomąsias savybes. Žygis buvo ne tik pažintinis: jo dalyviai mokėsi orientacijos ir mobilumo, gamtoje stiprino savo sveikatą. Vėliau išvykos dalyviai lankėsi Zyplių dvare.

PANEMUNIAIS

Liepos 2 dieną LASS Kauno miesto ir Kauno rajono filialų nariams surengta išvyka kairiuoju Nemuno krantu. Kačerginėje apžiūrėtas rašytojo Prano Mašiotto pasakų parkas. Neregiai čia galėjo susipažinti su mediniais pasakų herojais. Zapyškyje aplankyta Šv. Jono bažnyčia. Apžiūrėti Zyplių ir Gelgaudiškio dvarai. Lankytasi Suldarge ir Suvalkiečio sodyboje. Sodybos šeimininkė papasakojo apie suvalkiečių papročius.

TRADICIJA GYVA

Liepos 14 dieną LASS Klaipėdos ir Telšių regionų filialų nariai iš Klaipėdos, Gargždų, Kretingos, Skuodo, Telšių, Plungės ir Mažeikių susirinko Šaukliuose (Skuodo raj.). Čia įvyko aklių ir silpnaregių sąskrydis „Kelias į sveikatą ir pažinimą“. Pagrindinis šventės organizatorius - LASS Skuodo rajono filialo pirmininkas Mykolas Lukas. Susirinkusius pasveikino Skuodo rajono savivaldybės meras Petras Pušinskas, pa-

vaduotoja Daiva Budrienė, Mosėdžio seniūnas Augenijus Zabičius, Šauklių kaimo bendruomenės pirmininkė Dalia Apulskienė. Renginyje koncertavo meno mėgėjų kolektyvai.

Burtai lėmė, kad kitais metais šis renginys vyks Telšiuose.

PLAUKIKŲ REKORDAI KROATIJOJE

Liepos 16-19 dieną Varaždine (Kroatija) įvyko Europos parolimpinės jaunimo žaidynės. Lietuvai jose atstovavo lengvaatlečiai Juozas Eigminas, Modestas Grauslys ir plaukikai Brigita Narmontaitė, Edgaras Matakas, Žygimantas Matusevičius. B. Narmontaitė, plaukdamą B1 (neregijų) grupėje, pagerino du, E. Matakas - tris Lietuvos aklių ir silpnaregių rekordus. Varžybose dalyvavo mažiau nei įprasta sportininkų, nes daugelį sulaukė dideli dalyvavimo turnyre mokesčiai. Beje, E. Matakas startus Kroatijoje parėmė Rūtos Meilutytės labdaros ir paramos fondas.

TARP DVIDEŠIMTIES GERIAUSIŲ

Liepos 23 - rugpjūčio 2 dieną Lione (Prancūzija) įvyko IBCA Tarptautinės brailio šachmatų asociacijos Europos individualus šachmatų čempionatas. Jame Lietuvai atstovavo Borisas Rositsanas. Jis iškovojo penkioliktą vietą. Čempionate dalyvavo 64 sportininkai.

BUVO LENKIJJOJE

Liepos 23 - rugpjūčio 6 dieną du Vilniaus Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centro meno mėgėjų kolektyvai viešėjo Lenkijoje. Kanklių ansamblis „Kamanės“ liepos 23-29 dieną dalyvavo tarptautinio festivalio „Vartai į Rytus“ sakralinės muzikos dienoje. Viešnagės metu buvo surengti keturi sakralinės muzikos koncertai. Festivalio organizatorių, dvasininkijos atstovų ir žiūrovų sprendimu „Kamanės“ apdovanojimas pagrindiniu festivalio prizų.

Liepos 31 - rugpjūčio 6 dieną estradinės muzikos ansamblis „Vilkpėdė“ dalyvavo tarptautinio festivalio „Vartai į Rytus“ šokių ir muzikos dienoje. Surengti du konkursiniai koncertai. Jie taip pat tapo festivalio laureatais.

Kolektyvai dėkoja LASS centro tarybai už paramą išvykstant į Lenkiją.

SKAITYMAI „ZELVOJE“

Lietuvos aklių biblioteka, ieškodama būdų, kaip padėti skaitytojams turiningai praleisti vasaros atostogas, surengė garsinių skaitymų „Zelvos“ poilsivietėje ciklą. Pirmas susitikimas įvyko liepos 24 dieną. UAB „Liregus“ direktorius Leonas Kirkilovskis pasidžiaugė šia nauja iniciatyva. Jis taip pat papasakojo apie poilsio bazės pertvarkymo darbus. LAB direktorė Rasa Ja-

nušėvičienė trumpai papasakojo, kaip kilo mintis su bibliotekos skaitytojais susitikti ne pačioje bibliotekoje, o gamtos apsuptyje. Informacijos išteklių centro vadovė Janina Vileikienė pristatė Undinės Nasvytytės knygą „Apie pulką ir mergelę“.

„ŠALTINIO“ ŠVENTĖ

Liepos 25 dieną Vilniaus miesto aklujų ir silpnaregių sporto klubas „Šaltinis“ surengė vasaros šventę. Ji surengta poilsiavietėje „Zelva“. Šventės programa prasidėjo tradiciniu „Šaltinio“ mylios bėgimu. Klubas įsteigtas 1993 metais, todėl ir „Šaltinio“ mylia yra 1993 m. ilgio. Į bėgimą užsiregistravo 41 dalyvis. Tarp vyrų greičiausias buvo Osvaldas Bareikis, tarp moterų - Gluosnė Norkutė. Po bėgimo surengtos įvairios varžybos sporto aikštyne. Šaškių varžybose nenugalimas buvo Rolandas Morozovas, o šachmatų - Anatolijus Kuvšinovas. Šventės programą baigė plaukimo varžybos ežere palei virvę su plūdūrais.

Į „Šaltinio“ šventę susirinko per šimtą klubo narių.

BUS PATOGU IR NEREGIAM

Kauniečiams gerai žinomas Raudondvario plentas turi būti sutvarkytas iki rugsėjo 1 dienos. Tai Kauno miesto vadovų užduotis kelininkams. Septynių kilometrų ilgio gatvėje vyksta darbai. Valomos lietaus nuotekų sistemos, perklojamos plentą kertančios trasos, genėjami medžiai, keičiami gatvės bortai. Vicemero P. Mačiulio teigimu, tvarkant Raudondvario plento dangą, nebus apsiribota tik pačia gatve - dėmesio sulauks ir šaligatviai, ir įvažiavimai į šią magistralinę gatvę. Pėsčiųjų perėjos bus įrengtos pagal šiuolaikinius reikalavimus - su nusileidimais nuo šaligatvių, pažymėtais akliesiems pritaikytomis dangomis. Belieka tikėtis ir laukti.

ATNAUJINTA AUTOBUSŲ STOTIS

Radviliškyje atnaujinta autobusų stotis. Joje dabar patogų ne tik keleiviams, vairuotojams, bet ir keliaujantiems žmonės su negalia. Stotį apžiūrėjo Radviliškio rajono savivaldybės meras Antanas Čeponas, mero pavaduotojas Kazimieras Augulis, savivaldybės administracijos

direktorė Jolanta Margaitienė, Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Statybos skyriaus vedėjas Gintautas Vičas, Architektūros ir urbanistikos skyriaus vedėjas Artūras Valuckas. Stotis pritaikyta ir regos negalią turintiems žmonėms. Prie kiekvienos stotelės įrengta speciali reljefinė juosta. Ji padės neregiumi orientuotis lipant į autobusą.

JEI BŪSITE MADRIDE

Madride (Ispanija) esantis Prado meno muziejus suteikė galimybę akliesiems ir silpnaregiams liesti šedevrus. Neregiumams pasiūlytos šešios spalvotos reljefinės garsių menininkų paveikslų kopijos. Kadangi patys dailininkai paveikslus kūrė ant drobės „dėdami“ storus dažų sluoksnius, tai padarytas kopijas liečiantys neregiumai gali susidaryti vaizdą apie paveikslo siužetą. Kiekvienam paveiksliui sukurtas garsinis apibūdinimas. Paveikslai yra tokių matmenų, kad neregiumas galėtų juos be vargo aprėpti. Nepamiršti ir neregiumai, į parodą atėję su šunimis vedliais. Šunims padėti dubenėliai su vandeniu. Paroda veiks iki šių metų spalio 16 dienos. Po to ji keliaus per kitus Ispanijos miestus.

NORIMA DIDINTI BAUDAS

Vokietijos finansų ministras Wolfgangas Šoiblė (Wolfgang Schäuble) nori padvigubinti baudas įmonėms, kurios nėra įdarbinusios privalomo žmonių su didele negalia skaičiaus. Dabar įmonės už kiekvieną neįsteigtą darbo vietą privalo mokėti 2000 eurų per metus baudą. Ji turėtų padidėti iki 4000 eurų. Finansų ministras tikisi, kad tokia politika neįgaliesiems suteiks naujų galimybių įsidarbinti, o darbdavius paskatins keisti įdarbinimo politiką. Vokietijos darbo ministerija į pasiūlymą reagavo šaltai. Ji vis dar prisimeną bandymą įvesti minimalų darbo užmokestį. Ši institucija nenori erzinti darbdavių organizacijų.

Lietuvoje, juristo Giedriaus Stoškaus teigimu, šiuo metu įmonėms nustatytų žmonių su negalia įdarbinimo kvotų ir baudų nėra. Jos kažkada buvo įstatymiškai įtvirtintos, bet įstatymo niekas nesilaikė, nebuvo baudų išieškojimo mechanizmo, todėl šios įstatymo nuostatos panaikintos.

TIFLOHUMORAS

Barasi žmona su vyru:

- Aš buvau akla, kai už tavęs tekėjau!
- Matai, nuo kokios ligos tave išgydžiau.

Ateina vyras pas akių gydytoją ir sako:

- Gydytojau, man dvejinasi akyse.
- Atsisėskite ant kėdės.
- Ant kurios?

- Su naujais akiniais tu atrodi tragiškai.
- Aš neturiu naujų akinių.
- Tu - ne, bet aš turiu...

- Koks tavo regėjimas?
- Minus penki.
- Na, ir šaltis!

Sveiki, žvilgantys plaukai, tinkama šukuosena tiek moteriai, tiek vyrui suteikia pasitikėjimo savimi. Po žiemos, kai plaukai nuolat būna pridengti, vasarą jie gali atsigauti, „pakvėpuoti grynu oru“.

Plaukuose, kaip ir kraujyje, slypi vertinga informacija. Pagal juos galima nustatyti, kaip žmogus maitinasi, kokia jo sveikata, iš kokio regiono kilęs ir pan. Taip pat naudojant plaukus galima atlikti įvairius testus, pavyzdžiui, nustatyti, ar žmogus vartoja narkotikus.

Mūsų senoliai puikiai išsiplaudavo plaukus natūraliomis priemonėmis, džiovindavo juos natūraliai - be jokių džiovintuvų. Tamsius plaukus praskalavo dilgėlių, šviesius - ramunėlių nuoviru. Stiprindavo plaukus ajerų, ajerų šaknų arbatomis. Vasarą moterys plaukus nuo saulės spindulių pridengdavo skarelėmis.

Plaukams, kaip ir visam organizmui, turi reikšmės mityba, emocinė žmogaus būseną bei sveikata, užterštas oras ir dulkės. Taip pat svarbu ir genai - paveldime savo plaukus iš tėvų, senelių ir kartais nepadaeda jokie receptai. Tačiau labai svarbu ir jų priežiūra. Štai ką pataria specialistai.

Reguliarus kirpimas saugo plaukus nuo lūžinėjimo ir kitų pažeidimų. Taip pat jie geriau aprūpinami naudingomis medžiagomis, tampa stipresni ir greičiau auga. Specialistai pataria: jei plaukai labai silpni, kas 6-12 savičių plaukų galiukus šiek tiek pakirpti.

Galvos masažas padeda atsikratyti įtampos, aprūpina odą naudingomis medžiagomis, gerina kraujotaką ir spartina plaukų augimą. Prieš procedūrą reikia medinėmis šukomis plaukus perbraukti įvairiomis kryptimis. Tuomet lėtais judesiais į galvos odą ir plaukus įtrinti šiltą alyvuogių, arganų arba kokosų aliejų. Paskui masažuoti 10-15 min. nuo kaktos pakaušio link, nuo pastarojo sprando link, nuo smilkinių ir ausų sprando link. Šie aliejai puikiai drėkina galvos odą, stiprina plaukų šaknis, atkuria natūralų plaukų pigmentą ir apsauginį riebalinį sluoksnį. Rekomenduojama galvą masažuoti 1-3 kartus per savaitę. Taip pat kas vakarą šukomis po keletą kartų perbraukti plaukus ir galvos odą. Ši procedūra teigiamai veikia kraujotaką ir riebalinių liaukų veiklą.

Džiovinimas. Geriausia leisti plaukams išdžiūti natūraliai, tačiau jei būtina naudotis džiovintuvu, reikėtų laikytis svarbiausių taisyklių. Plaukus galima džiovinti tik tada, kai 75 proc. jų sausi. Taip pat privalu naudoti nuo karščio saugančias priemones. Džiovinuvą laikyti 10-20 cm atstumu nuo galvos, srovė turi būti silpna ir kambario temperatūros. Per-

nelyg didelis karštis skatina odos riebalavimąsi, plaukų sausėjimą ir lūžinėjimą, o itin stipri srovė - plaukų blizgesio praradimą. Specialistai nepataria džiovinti plaukų palenkus galvą žemyn, nes jie dar labiau velsis. Norint ilgiau išlaikyti suformuotą šukuoseną, patariama džiovinti baigti šalta srove.

Vengti garbanoti ir tiesinti. Karštis plaukus alina, sausina ir pažeidžia jų struktūrą, todėl pamažu jie praranda blizgesį, ima veltis, nušiūra. Specialistai pataria šukuoseną formuoti karštuoju būdu tik kartą per mėnesį. Jei plaukus dažote, naudokite kuo natūralesnius dažus ir artimus jūsų plaukų spalvai. Keičiant spalvą iš esmės, kartais reikia stipresnių dažų ar ilgiau laikyti dažais suteptus plaukus. Nuo to jie irgi kenčia.

Reikia tinkamai maitintis. Žuvyje, jūrų gėrybėse ir liesoje mėsoje gausu baltymų, omega 3 riebalų rūgščių ir B grupės vitaminų. Jie padeda išlaikyti sveiką odą, stiprina plaukų folikulus, skatina jų augimą ir lėtina žilimo procesus. Vitaminas A stiprina plaukų šaknis ir skatina ląstelių atsinaujinimą.

Ne visi turime galimybę prisiskinti dilgėlių, ramunėlių ir ajerų, tad pasinaudokime šiuolaikiškais žiuvų patarimais. Specialistai pataria išbandyti šias natūralias plaukų kaukes.

Maitinamoji bananų

Jums reikės 2 bananų, 30 ml skysto medaus, 20 g kokosų aliejaus, 20 ml alyvuogių aliejaus.

Bananas sutrinti ir sumaišyti su kitais produktais. Masę kruopščiai įmasažuoti į drėgnus plaukus. Tada galvą apvynioti rankšluosčiu ir laikyti 10-20 minučių. Paskui išskalauti drungnu vandeniu. Šią kaukę naudoti 1-2 kartus per savaitę.

Bananuose esantis vitaminas C skatina plaukų augimą, atgaivina jų spalvą, medus suteikia blizgesio, glotnumo, minkštumo, o aliejai puikiai drėkina, stabdo plaukų slinkimą, saugo galvos odą nuo pleiskanojimo ir gydo išsišakojusius galiukus.

Drėkinamoji avokadų

Jums reikės avokado, kiaušinio trynio, 20 ml alyvuogių aliejaus.

Avokadą susmulkinti ir sumaišyti su kitais produktais. Gautą masę įmasažuoti į galvos odą ir plaukus. Tada galvą apvynioti rankšluosčiu ir laikyti 20-30 min., paskui plaukus išskalauti drungnu vandeniu. Šią kaukę naudoti kartą per savaitę.

Avokaduose esantys vitaminai A, D ir E padeda atkurti plaukų struktūrą, saugo nuo žalingo ultravioletinių spindulių poveikio, mažina plaukų slinkimą bei spartina jų augimą. Kiaušiniuose esančios riebalų rūgštys suteikia plaukams minkštumo, žvilgesio.

I virš. - VASAROS MALONUMAI. BFL nuotr.

IV virš. - P. LASTMAN. ARKANGELAS RAFAELIS SU TOBIJUMI IR TOBITU. Vytauto GUDONIO tekstas.